

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ayşe Kulin _ İçimde Kızıl Bir Gül Gibi

Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar... Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki tüm e-kitaplar, 5846 Sayılı Kanun'un ilgili maddesine istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran vebenzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görmeengelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki e-kitaplar, "Engelli-engelsiz elele"düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz Yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılmaz. Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir. Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir. www.kitapsevenler.com web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir. Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyoruz. Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyoruz. Bilgi paylaşmakla çoğalır.

İLGİLİ KANUN:

5846 Sayılı Kanun'un "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yer alan "EK MADDE 11" :

"ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaçgüdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir." Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur."

bu e-kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir. Kitap taramak gerçekten incelik ve beceri isteyen, zahmet verici bir iştir. Ne mutlu ki, bir görme engellinin, düzgün taranmış ve hazırlanmış bir e-kitabı okuyabilmesinden duyduğu sevinci paylaşabilmek tüm zahmete değer. Sizler de bu mutluluğu paylaşabilmek için bir kitabınızı tarayıp, kitapsevenler@kitapsevenler.com veya kitapsevenler@gmail.com Adresine göndermeyi ve bu isimsiz kahramanlara katılmayı düşünebilirsiniz. Bu Kitaplar size gelene kadar verilen emeğe ve kanunlara saygı göstererek lütfen bu açıklamaları silmeyiniz.

Siz de bir görme engelliye, okuyabileceği formatlarda, bir kitap armağan ediniz...

Teşekkürler.

Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.

TÜRKİYE Beyazay Derneği

www.kitapsevenler.org

www.kitapsevenler.com

e-posta: kitapsevenler@kitapsevenler.com kitapsevenler@gmail.com

Ayşe Kulin _ İçimde Kızıl Bir Gül Gibi

İÇİMDE KIZIL BİR GÜL GİBİ...

Ayşe Kulin

AYŞE KULİN

1. Güneşe Dön Yüzünü (Öykü)
2. Bir Tatlı Huzur (Biyografi)
3. Foto Sabah Resimleri (Öykü)
4. Adı Aylin (Biyografik Roman)
5. Geniş Zamanlar (Öykü)
6. Sevdalinka (Roman)
7. Füreya (Biyografik Roman)
8. Köprü (Roman)
9. İçimde Kızıl Bir Gül Gibi (Deneme)

10. Babama (Şiir)
11. Nefes Nefese (Roman)
12. Kardelenler (Araştırma)
13. Gece Sesleri (Roman)
14. Bir Gün (Roman)

Ayşe Kulin, 1995 yılında Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, 1996 yılında ise Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. Birçok kez iletişim fakültelerinin, çeşitli okulların, kurumların, dergilerin ve derneklerin anketlere dayalı ödülleri ald.

Deneme 14

İçimde Kızıl Bir Gül Gibi

Kapak tasarımı: Utku Lomlu Dizgi: Bahar Kuru

© 2002, Ayşe Kulin

© 2005; bu kitabın tüm yayın hakları

Everest Yayınları'na aittir.

1-8. Basım: 2002 (Remzi Kitabevi)

9. Basım: Eylül 2005 (Everest Yayınları)

ISBN: 975 - 289 - 259 - 0

.

"İçimde mis kokulu

kızıl bir gül gibi duruyor zaman."

NAZİM HİKMET

Tarayan: Muammer Gözaydın

Şiire olan sevgimi ortaokuldaki Türkçe hocam Halis Ergeneli tetiklemiş olabilir. Edebiyatın penceresini bana aralayan ya da kapılarını ardına kadar açan pek çok yazar ve şair adı da sıralayabilirim bir solukta. Ama şiire tutkuyla bağlanmamın ve yaşadığım şehirden başlayarak tüm şehirlere şiir gözüyle bakmamın, sevgide, aşkta, doğada, müzikte, resimde hatta öfkede, kavgada, savaşta ve ölümden bile şiiri aramamın nedeni, odur.

O, hayatıma ben on dört yaşındayken girdi, bir yaz akşamı. Bir daha hiç çıkmadı. Onun peşinden koşadururken, "daha başka şiirler, geniş sevdalar için/açıldı nefesim, fikrim, canevim."

Yoğun duygulara kapıldığımda, aşklara, umutsuzluklara ve gurbete düştüğümde Nâzım, şiiriyle hep el uzattı bana. Onun şi-

irlerine tutundum, asıldım, yukarı çektim kendimi. Sevincimi, coşkumu, özlemlerimi de onun mısralarıyla paylaştım. Kızginken Nâzım okudum, âşıkken Nâzım okudum, üzgünken Nâzım okudum. Kendimi tepeden tırnağa milli hislerle donanmış hissettiğim anlar Kurtuluş Savaşı Destanı'nı okuduğum zamanlardı. Hümanist duyguların zirvesine tırmandığımda onun şiirleri vardı elimde; Anadolu insanıyla, Antepliyle, Karadenizliyle, Rumeliliyle özdeşleştiğimde hep gözlerimde onun gözlükleri...

Nâzım'ın şiirlerinde insana dair ne aradıysam buldum. Şiirine, tarifsiz bir samimiyetle sinmişti her şeyi ve herkesi kucaklayan, sarmalayan sevecenliği, yüreğinden fışkıran insan sevgisi, vatan sevgisi, doğa sevgisi, hele de İstanbul sevgisi ve hasreti. Şehrimin tüm renkleri özleme batırılmış fırçalarla boyanmış gibidir, İstanbul, mahzundur onun şiirinde.

Bu kitapta yazılanlar ne bilimsel bir çalışmanın ürünü ne de Nâzım Hikmet'in şiirlerinin bir eleştirisidir. Burada yazılanlar, ömrü boyunca en yoğun duygularına Nâzım'ın mısralarını katarak yaşamış bir kadının, kendine çok şey vermiş bu şaire (o şaire adanmış 2002 yılında) şükran dolu bir selam göndermesidir, onu, okurlarıyla paylaşma arzusudur, hepsi bu...

EN FAZLA BİR YIL SÜRER YİRMİNCİ ASIRDA ÖLÜMÜN ACISI

Orta üçe geçtiğim yıl, Fenerbahçe'de, tramvay yolunun üzerinde, patriğin evine komşu, bahçesinde palmiye ağaçları olan, çardaklı pembe evin giriş katını kiralamıştık yaz için. Taşındığımızda anneannem, odamın pencereleri patriğin evine baktığından, sıkı sıkı tembihlemişti;

"Sakın soyunurken perdelerini çekmeyi unutma, artık büyüdün sen," diye. Ben kendimde herhangi bir değişiklik görmüyordum ama, anneannem tembihle de yetinmemiş, hemen Kadıköy çarşısına inerek elinde çiçekli bir basmayla dönmüş, odamın pencerelerine alelacele bir ikinci perde dikmişti, Singer marka dikiş makinesiyle.

Çocukluk yazılarının geçtiği ahşap konağı, annelerinin ölü-

1

münden sonra, eziyeti ve masraflı çok fazla olduğu için, o yazdan itibaren anılarda bırakıyordu kızları, yani anneannem ve kardeşleri... Artık yasemin kokulu Ada'ya bir daha hiç gidilmeyecekti. Vapur iskelesinde yüzüme çarpan tuzlu rüzgârı, dar geçidin başını tutmuş mısırcının sütlü mısırlarını özleyecek, dedemin ben doğmadan çok önce elleriyle diktiği eflatun ortancaların arkasına saklanamayacak, incir ağacının dallarına kurulmuş kırmızı asma salıncağımda bir daha hiç sallanamayacaktım. Sadakor gömlekli, abanoz bastonlu, iskarpinleri tozluklu, saati köstekli, tek gözünde monokl taşıyan, Osmanlı'nın son Maliye Nazırı, anneannemin babası, beş yıl önce ölmüştü. Geride kalan ailesi için süratle değişmekteydi İstanbul'un renkleri. Maviyle yeşilin tonları betonun kişiliksiz, soğuk grisine, ahşap köşkların alçakgönüllü asaleti ise hazmedilmemiş paranın çığırtkan ihtişamına dönüşüyordu. Hızla. Sanki yaşlı ve yorgun şehir, imparatorluklara başkentlik etmenin haşmetinden, soyluluğun göstermelik ağırbaşlılığından birdenbire sıkılmış, hafiflemeye, kendini görgüsü kıt ama parası bol müşterilerin koynuna atmaya, ucuz takılarla şuhlaşmaya karar veren çok bilmiş bir fahişe kesilmişti. Şehirdeki bu değişime yoksulluğun harcı katılmamıştı henüz. Anadolu'nun ağası, zengini ve kendi memleketinde parasını

harcayacak yer bulamayan hovardası göçmekteydi İstanbul'a. 'Hacı ağa' benzetmesi de o yıllarda doğmuştu, büyük kente göçen Anadolu zenginlerini simgelemek niyetiyle. İstanbul, Amerikanvari otellerle, Amerikan özentisi içkiler sunan barlarla süslenip püsleniyordu, kendi kişiliğini de korumaya özen göstererek. Zaten taşradan gelenler de, şehrin temposuna direnmiyor, İstanbullulaşmak hevesiyle, terk edilmiş kadınlarından doğma ve bir sonraki karılarının dolduruşa getirmeleriyle, hepten unutmayı yeğledikleri evlatları gibi, geride ve sahipsiz bırakıveriyorlardı öz kültürlerini.

Açlıktan, şiddetten, ölümden kaçan insanların sefaletlerinin ve acılarının içinde, yamalı şilteleri, mitilleriyle tıngır mıngır yuvarlanarak şehrin varoşlarına tıklım tıklı doluşmalarına ve hoy-

2

ratça, İstanbulluları alışkanlıklarından, inceliklerinden, ağız tatlarından ve sonuçta şehirlerinden etmelerine yaklaşık otuz uzun yıl vardı.

Anneannem, konağın bazı eşyalarını yaz için kiraladığımız yeni eve taşıtmıştı da çok yadırgamamıştım Fenerbahçe'deki yazlığımızı. Yine de önceleri çok özlemiş, çok aramıştım içinde büyüdüğüm üç katlı köşkü ve onu çevreleyen geniş bahçeyi. Laciverte çalan koyu yeşil çamları, şeftali, erik, dut, fıstık ve incir ağaçları, ortancaları, gülleriyle benim çocuk gözlerime uçsuz bucaksız gözükten bahçe, hele de başımı bir kuzu gibi uzatıp asmalarından üzüm yediğim bağ, günlerce rüyalarım girmişti. Ama zamanla yeni evimize alışmış, hatta Burgaz'ın tepesindeki o ıssız konaktan ayrıldığımızı memnun bile olmuştum. Çünkü Duyuyordum ve büyümekte olan bir çocuk için çok daha eğlenceli bir semte taşınmıştık. Marmara denizini, Kaşıkadası'nı kuşbakışı gören, boyaları dökülmüş köşkün insanda yalnızlık duygusu uyandıran sesleri (martı çığlıkları, dalgaların kayalar döven melankolik tınısı) yerine, anacaddeden yansıyan cıvıltılı gürültü (tramvay çanları, tek tük korna sesleri, satıcıların bağırtıları, neşeli kahkahalar) çocukluktan ilk gençliğe geçiş yapmakta olanlar için bulunmaz birer nimetti.

Oysa Fenerbahçe ve Kalamış, o yıllarda Suadiye ve Moda kadar gözde semtler değildiler. Meşhur Belvü Oteli'nin pırıltısı çoktan sönmüş, Kadıköy yakasının elit tabakası akşam eğlenceleri için Moda kulübünü mekân tutmuş, Caddebostan ve Suadiye plajlarının şıklığı yanında, Fenerbahçe plajının salaş soyunma kabinleri gecekondu işi kalmıştı. Olsun! Münir Nureddin Selçuk'un ipek sesinin nameleriyle yıkadığı ve "bir tatlı huzur almaya geldiği" yer hâlâ Kalamış koyu idi ve Todorî'nin Meyhanesi'nde demlenenler, hem gökte hem de koyun sularında salınan ayla çifte mehtap keyfi sürerlerdi.

3

Yine de, bizim bu semti seçmemizde, büyük teyzemin küçük bir bahçe içindeki yeni evinin Feneryolu'nda olmasının payı büyüktü. Harabeye dönüşmekte olan köşkle ve beş dönümlük bahçeyle başa çıkılamayacağı anlaşıldığında, herkes imkânı dahilinde kendi başının çaresine bakmaya karar vermişti. Ömürlerinin büyük bir kısmını ve bütün yazlarını birlikte geçirmiş olan kız kardeşler, kolay kolay ayrılamıyorlardı birbirlerinden. Büyük teyzem küçük villası için Feneryolu'nu seçince, anneannem de ona yakın bir yerde oturmamızda ısrar etmişti. Anneanneme hayır denmezdi. Aslında ailemdeki hiçbir kadına hayır denmezdi ve sanki ailedeki erkekler, bu uzun sarı saçlı, beyaz tenli kadınların arzularını yerine getirmek için vardılar. Küçük teyzem hariç. Anneannemin en küçük kız kardeşinin uzun saçları ve beyaz teninin dışında, ablalarıyla hiçbir benzerliği yoktu. Diğerlerinin ağızlarına almayı ayıp saydıkları 'aşk' uğruna, o dağları devirmişti, ipek gibi yumuşak kişiliğinin derinliklerinde paslanmaz çelikten bir irade taşıyan, özgür fikirli, ailenin sıkı sıkıya bağlı olduğu göreneklere boyun eğmeyen ve yaşadığı çağa göre çok iyi eğitilmiş, birkaç dil bilen, dünyanın en cesur ve en iyi yürekli insanıydı. Ben geniş ailemin içinde en çok onu severdim. Bir daha geri dönmeyecek olan çocukluğumun Ada günlerinden de en çok onu özleyecektim, uzun sarı saçlarını rüzgâra bırakan teyzemi.

Yeni mahallemizde bir sürü arkadaş edinmiştim kısa sürede. Yeni arkadaşlarım arasında en çok sevdiğim, bizden birkaç ev ötede oturan, Soprano Belkıs Aran'ın

oğlu Pınar'dı. Annesi ve babası aile dostlarımız olduğu için, evin erkek çocuklara uygulanan yasaklamaları Pınar için geçerli değildi. Pınar her sabah gelir, beni evden alır, onun sayesinde tanıştığım aynı yaşlarda bir sürü kız ve oğlan, Belvü Otel'i'nin yanındaki kayıkçıdan kiraladığımız sandallara doluşarak Moda'ya veya Kalamış'a doğru kürek çeker, saatlerce denize girerdik. Sandaldan denize atlamanın ve bin bir

4

zorlukla sandala geri tırmanmanın, yaz eğlencesi olarak üstüne yoktu.

İşte o kaygısız, tasasız, eğlence ve kahkahadan örülü ilköğrenlik yazının sonuna doğru, bir gün annem, "Önümüzdeki hafta sen benim odama taşınacak, benimle yatacağın," buyurdu.

"Neden?" dedim.

"Üstün bir on gün kadar bizde kalacak. Onu senin odanda yatıracağım."

"Üstün de nereden çıktı şimdi?"

"Almanya'dan tatile geliyor, biliyorsun annesi hâlâ hastanede, o yüzden bizde kalacak. Arkadaşlarıyla denize giderken onu da götürürsün."

"Kazık kadar Üstün'ü benim arkadaşlarım ne yapsın?"

"Boyunun uzunluğuna bakma, senin arkadaşlarından olsa olsa üç yaş büyüktür, fazla değil."

"Daha ne olsun! Üstelik ukalanın tekidir o."

"Ona ukala değil, bilgili denir. Üstün senin kuzenin. Bizde kaldığı sürece onu memnun etmek için elinden geleni yapacaksın, anlaşıldı mı?" dedi annem.

Üstün, annemin halasının torunuydu. Almanya'da okuduğu için, adını çağrıştıran bir kibirle bana bilgiçlik tasladığını sanır, illet olurdum. Ama şimdi annesi çok hastaydı ve bizde kaldığı sürece ona iyi davranmam gerekiyordu.

Kuzenim, birkaç gün sonra elinde, valizden çok torbaya benzeyen bir çantayla geldi ve odama yerleşti. Ben de pilimi pırtımı toplayıp annemin odasına göçtüm. Odamı ona devretmeden önce, yazı masamın gözünde sakladığım hatıra defterimi çekmecedan çıkarıp şiltemin altına soktum.

Birlikte yiyeceğimiz ilk akşam yemeği için masaya oturduğumuzda,

5

"Kitaplarına baktım," dedi çokbilmiş kuzenim, "şiir kitapların idare eder ama okuduğun romanlarda iş yok. Marjorie The Morning Star, yok efendim Little Women... doğru dürüst kitabın yok mu senin?"

"Sana kitaplarımı karıştıрма müsaadesi verdiğimi hatırlamıyorum."

"Karıştırmadım. Sadece baktım."

Annem terbiyeli olmam gerektiği zamanlarda yaptığı gibi masanın altından ayağı ile bacağını dürtüklediği için, "Ne hakla?" diye sormadım.

"Ama şiir zevkin fena sayılmaz. Attilâ İlhan'ın şiirlerini seviyorsun anlaşılan. Eskilerden de kitapların var... Yahya Kemal, Faruk Nafiz."

"Aaa, sen de mi Faruk Nafiz okuyorsun?" diye sordu annem bana ve hemen her Faruk Nafiz dendiğinde yaptığı gibi, baştan sona ezbere bildiği "Han Duvarları"nı okumaya başladı.

"Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç sakladı Bir dakika araba yerinde durakladı. Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar... Gidiyordum, gurbeti gönlümde duya duya, Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya. İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık, Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı... Arkada zincirlenen yüksek Toros dağları, Önde, uzun bir kışın soldurduğu etekler Sonra, dönen, dönerken inleyen tekerlekler..."

"Anneciğim, yeter," dedim, "Üstün bayılmak üzere." "insan hiç güzel bir şiir yüzünden bayılır mı ?" dedi annem. "Attilâ İlhan'ı okul müfredatına mı aldılar?" diye sordu Üstün.

6

"Yok, Attilâ İlhan benim kendi seçimim."

"Ben bu şairi hiç duymadım," dedi annem, "yeni biri mi bu?"

Annem, Faruk Nafiz bir zamanlar okulunda edebiyat hocası olduğu için özellikle onun, ayrıca Kemalettin Kamu ile Rıza Tevfik'in hemen hemen bütün şiirlerini ezbere bilirdi.

Kulağım, "Sıra dağlar mordur, sular kırmızı / Suları beklerdi bir peri kızı / Alnından öperken akşam yıldızı/ Yeşil gözlerine meftundur sandım / Su kenarında laleler vardı / Göllerde ateşin haleler vardı / Uzaktan akseden neler vardı / Bir ahu, kalbinden vurgundur sandım " türünden mısralarla doluydu. Sesi güzel olmadığından mıdır nedir, evde şarkı söyler gibi şiir okurdu annem.

"Bizim zamanımızda şiir şiire benzerdi," dedi anneannem, "vezni vardı, kafiyesi vardı, mânâsı vardı şiirin, insana ulvi hisler ilham ederdi. Bu yeni şairler alt alta yazılmış saçma sapan cümlelere şiir demeye başladılar. Ahh o eski şairler! Ziya Paşa mesela, ne güzel gazeller yazardı. Beybabam ezberletirdi bize. Hâlâ unutmamışımdır bazılarını... durun bakayım...

"Görmeden asar-ı nisanın bahar elden gider Güller ahir ram olur amma hezar elden gider Nev-civan sevmekte ben piranı ta'yip eylemem Hüsn olur kim seyr ederken ihtiyar elden gider...

"Sonraaa... nasıldı... hay Allah, aklıma gelmiyor bir türlü." "İsabet," dedim. Üstün gülmek için dudaklarını ısırdı. Bana döndü, "Madem şiire meraklısın, yemekten sonra odama gel de bak, şair kime denir sana göstereyim," dedi.

"Aaa, sen şiir mi yazıyorsun?" diye sordu annem.

"Hayır."

"Eee?"

"Başka bir şairin şiirlerini okuyacağım Ayşe'ye"

7

"Kimmiş o şair?" diye sordu annem.

Üstün bir süre düşündü, sonra, "Orhan Veli," dedi.

"Ay bana tanıtacağın şair o muydu, ben onun her şiirini ezbere bilirim," dedim bilgiç bilgiç.

Üstün kulağıma eğildi, "Sana hiç bilmediğin birini tanıtacağım."

"İşte hiç anlamadığım bir şair bu Orhan Veli," diye atıldı annem. "Ne vezni var, ne kafiyesi... öyle şiir mi olur!"

"Anne, sen 'Han Duvarları'na takılı kaldıysan, vah sana."

"Şair, Mehmet Akif tir," dedi anneannem, "şu mısralara bakın hele..."

"Bu, taşındır diyerek Kabe'yi diksem başına Ruhunun vahyini duysam da geçirsem taşına Sonra gök kubbeyi alsam da rida namıyla Kanayan lahdine çeksem bütün ecramiyle Yedi kandilli Süreyya'yı uzatsam oradan Sen bu avizenin altında, bürünmüş kanına Uzanırken, gece mehtabı getirsem yanına Jürbedarın gibi ta haşre kadar bekletsem Gündüzün fecr ile avizeni lebriz etsem Tüllenen Mağribi, akşamları sarsam yarana Yine bir şey yapabildim diyemem hatırıma."

Anneannemin sesi titredi. Gözleri de buğulanmıştı.

"Haydi, anne haydi," dedi annem yıllar önce ölmüş babasını kast ederek, "yine aynı hikâyeye başlamayalım emi... şimdi yemek sırasında."

Yemek, anneannemin Ziya Paşa ile başlayıp Tevfik Fikret' le süren ve Mehmet Akif le biten şiir dinletisi sayesinde Üstün ve benim için bir cehennem azabına dönüştü ve hayırlısıyla sona erdi. Annemle anneannem üst katımızda oturan Behiye Hanım'a

8

bezik oynamaya gittiler. Ben de kendimi, artık Üstün'e ait olan odama attım.

"Göster bakalım bana şu şairi," dedim.

"Şiir seviyor musun gerçekten?"

"Evet."

"En sevdiğin şairler kim?"

"Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Dağlarca, Behçet Necatigil... Attilâ İlhan, Edip Cansever, sonraa Özdemir Asaf..."

"İyi, iyi... sadece eskilere takılıp kalmaman, bir artı puan."

"Artı puan nedir?" diye sordum.

"Sende ümit var demek istedim," dedi kuzenim.

"Yani şair olabilir miyim sence?"

"Sen önce şiirin iyisini tanımayı öğren."

"Benden dört-beş yaş büyüsun diye, kendini adam mı oldun sanıyorsun?"
"Şurada seni eğitmeye çalışıyorum. Canın isterse!"

Odadan çıkmak üzereyken durdum. Şiir merakım gururumu yendi.

"Pekâlâ, kimmiş bu şair?"

"Daha önce bir anlaşma yapacağız."

"Ne anlaşması?"

"Bu gece bu odada okuduklarından hiç ama hiç kimseye bahsetmeyeceksin. Ne annene ne babana ne de en yakın arkadaşına."

Bana ayıp bir şeyler okutmaya hazırlanıyor olmalıydı. Çaresizlik içinde kıvrandım. Bir taraftan odada kalıp, her ne gösterecekse onu okumak, bir taraftan da odadan kaçıp gitmek istiyordum. Sanki kalırsam, okursam, öğrenirsem bir tutsağa dönüşecektim. Kurtuluşum olmayacaktı. İçgüdülerimle bilmiştim bunu. Bir kapıya, bir kuzenime bakıyordum kararsızlık içinde.

"Dilini tutamayacaksan, hemen git. Ama kalacak olursan bu gece okuyacakların seninle aramızdaki sır olacak."

"Kalıyorum," dedim.

"Kimseye söylemek yok, söz mü?"

9

"Söz."

"Yemin et."

"Vallahi billahi. İki gözüm önüme aksın."

"Aman ne adi yemin," dedi Üstün. "Namusum üzerine yemin ederim demen yeterliydi. Ya şimdi o mavi gözlerin önüne akarsa?"

"Akmaz, çünkü hiç kimseye bir şey söylemeyeceğim," dedim, "söz veriyorum."

Üstün yatağın altından çektiği valizini açtı, bir süre karıştırdı, bir dosyanın içinden bazı notlar ve incecik bir-iki kitap çıkardı.

"Nâzım adını hiç duydun mu?"

"Duymadım. Necidir?"

"Şairdir! Türkçe'nin en güzel şiirlerini o yazar."

"Atıyorsun. Öyle olsaydı ben de bilirdim adını?"

"Bilemezdin! Şimdi sana Nâzım'dan şiirler okuyacağım ve sen bugüne kadar şiir diye dinlediklerinin aslında..." Lafını bitirme-di. Masanın üzerinde yanan lambanın ışığını, elindeki kitapçıkları düzenledi; okumaya başlamadan önce,

"Ne de olsa sen bir kızsın, nispeten romantik şiirlerle başlayacağım ki havana gir," dedi, cinsimi ve yaşımı küçümser bir ifadeyle. Bozuldum ama ses etmedim,

"İlk şiirin adı, KARIMA MEKTUP."

"Karısına mektup yazan adamları severim; babam gibi."

"Sus ve dinle!" dedi Üstün. "Lafımı kesme."

"Uzatma, okuyacaksan oku işte."

Üstün dramatik bir şiir sesiyle okumaya başladı:

Bir tanem!

Son mektubunda:

"Başım sızlıyor

yüreğim sersem!

diyorsun "Seni asarlarsa

seni kaybedersem," .

10

diyorsun;

"yaşayamam!" Yaşarsın karıcığım,

kara bir duman gibi dağılır hatıram rüzgârda; yaşarsın kalbimin kızıl saçlı bacısı en fazla bir yıl sürer
yirminci asırlılarda

ölümün acısı. (...) Ben,

alaca karanlığında son sabahımın dostlarımı ve seni düşüneceğim, ve yalnız yarım kalmış bir şarkının acısını

toprağa götüreceğim...

(...)1

Üstün, dramatik bir el hareketiyle sustu.

"Vay be!" dedim.
"Al sana bir başka şiir daha, dinle bak."
'O mavi gözlü, bir devdi. Minnacık bir kadın sevdi. Kadının hayali minnacık bir evdi, bahçesinde ebruliii hanımeli açan bir ev.
Bir dev gibi seviyordu dev. Ve elleri öyle büyük işler için hazırlanmıştı ki devin,
1 "Karıma Mektup", Benerci Kendini Niçin Öldürdü? Şiirler 2, Yapı Kredi Yayınları
11

yapamazdı yapısını
çalamazdı kapısını bahçesinde ebruliiii hanımeli açan evin. O mavi gözlü bir devdi. Minnacık bir kadın sevdi. Mini minnacıktı kadın Rahata acıktı kadın yoruldu devin büyük yolunda. Ve elveda! deyip mavi gözlü deve, girdi zengin bir cücenin kolunda bahçesinde ebruliiii hanımeli
açan eve. Şimdi anlıyor ki mavi gözlü dev, Dev gibi sevgilere mezar bile olamaz: bahçesinde ebruliiiiii hanımeli açan ev...2
Üstün yine sustu ve yüzüme baktı. Utançla gözlerimi kaçırdım. Birkaç gün önce, ilerde bir gün evlendiğimizde, bir apartman dairesi yerine bahçeli, balkonlu küçük bir evde yaşamının ne kadar keyifli olabileceğini konuşmuştuk en yakın arkadaşım Emine'yle. Suçüstü yakalanmışım gibi kıpkırmızı olmuştu yanaklarım. Aptal ben! Aptal ben! İnsanlar ne büyük davaların peşine düşmüşken, sen otur, bahçeli ev düşle...
Hiçbir şey söylemediğimi görünce, "Şimdi okuyacağımın adı BAHİRİ HAZER," dedi, diklendi oturduğu yerde.
2 "Mavi Gözlü Dev", Benerci Kendini Niçin Öldürdü? Şiirler 2, Yapı Kredi Yayınları.
12

Ufuklardan ufuklara
ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu;
Hazer rüzgârların dilini konuşuyor balam,
konuşup coşuyordu!
Kim demiş "çört vazmil"
Hazer ölü bir göle benzeri Uçsuz bucaksız başıboş tuzlu bir sudur Hazer!
Hazerde dost gezer, e y!..
düşman gezer!
Dalga bir dağdır
kayık bir geyik! Dalga bir kuyu
kayık bir kova! Çıkıyor kayık
iniyor kayık, devrilen bir atın
sırtından inip, şahlanan bir ata
biniyor kayık
Ve Türkmen kayıkçı
dümenin yanında bağdaş kurup oturmuş.
Başında kocaman kara bir papak;
bu papak değil:
tüylü bir koyunu karnından yarıp
geçilmiş başına! Koyunun tüyleri düşmüş kaşına!
(...) ,; -.,?'.??...,, '
bakmıyor
13

kayığa sarılan sulara Bakmıyor çatlayıp yanlan sulara! Çıkıyor kayık

inior kayık, devrilen bir atın
sırtından inip şahlanan bir ata
biniyor kayık!

– Yaman esiyor be karayel yaman! Sakın özünü Hazerin hilesinden aman! Aman oyun oynamasın sana rüzgâr!

– Aldırma anam ne çıkar? Ne çıkar
kudurtsun

karayel suları, Hazerde doğanın
Hazerdir mezarı!

Çıkıyor kayık

inior kayık

Çıkıyor ka... »

inior ka... Çık...

14

in...

çık...3

Ortaokula başladığımdan beri, Halis Hoca sayesinde şiire merak sarıp onca şiir okumuş olmama rağmen, böylesine çarpıcı mısraları ilk kez duyuyordum. Bir rüzgâr esiyordu satırlarda. Görsel ve gür sesliydi şiirler, büyülenmiş gibiydim. Ağzım açık bakakalmıştım.

"Kapat ağzını, sinek kaçacak," dedi Üstün, "Şimdi sana Nâzım'ın kızdığı kişilere kafa tutan şiirlerinden okuyacağım birkaç tane. Bunun adı AYAĞA KALKIN EFENDİLER:

Behey! Kaburgalarında ateş bir yürek yerine

idare lambası yanan adam!

Behey armut satar gibi

san'atı okkayla satan san'atkâr!

Ettiğin kâr

kalmayacak yanına! Soksan da kafanı dükkânına, dükkânını yedi kat yerin dibine soksan; yine ateşimiz seni yağlı saçlarından tutuşturarak bir türbe mumu gibi damla damla eritecek! Çek elini san'atın yakasından çek! Çekiniz!

(...)

Yeter artık Yenicami traşı,

yeter! Ayağa kalkın efendiler..."4

3 "Bahri Hazer", 835 Satır – Şiirler], Yapı Kredi Yayınlan.

4 "Ayağa Kalkın Efendiler", 835 Satır – Şiirler 1, Yapı Kredi Yayınları.

15

? ? ? ; ' ?.

Üstün şiirleri okumaya, ayağa kalkmış, odada gezinerek, eliyle koluyla jestler yaparak devam ediyordu.

"Şimdi okuyacağımın adı ise; CEVAP. Dinle, bak! Bir başka şaire cevap veriyor Nâzım:

Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı

mukaddes Apis başlı

adam; Behey!

Kara maça bey! Sen şiirin asil kamusuyla konuşuyorsun,

ben asaletten anlamam. Şapka çıkarmam konuştuğum dile,

düşmanıyım asaletin

kelimelerde bile. (...) ' Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı mukaddes Apis başlı adam; Behey!

Kara maça bey! Behey, yüzü kara.

Ruhunu zenci bir esir gibi çıkardın pazara, bir orospu odası yaptın

kafatasını... Hâki ceketli ölülerin ceplerinden

çalarak parasını satın aldın kendine

İsviçre dağlarının havasını. Ve bundandır ki bugün ablak sarı suratında senin

kanlı altınların kızıllığı var...
 Acayip rüzgârlar esmeyegörsün başımdan.
 Yoksa musahhih maaşımdan
 haftada üç papel taksite bağlayıp seni
 bir şamar oğlanı gibi kullanırım.
 Beyimin böyle işlerle ülfeti var sanırım,
 Mükemmel yapar vazifesini...
 (....)5

Hakaretlerin, niye ve kimlere edildiğini bilmesem de, dinlediğim mısraların büyüğü başımı döndürüyordu. Karşımda kalemiyle dünyaya meydan okuyan korkusuz bir kahraman vardı ve her satırı kırbaç gibi vicdanımın üzerinde saklıyordu. Hiç tanımadığım ama içine girmeye teşne olduğum yepyeni bir dünyanın kapısında heyecanla titriyordum.

"Kim bunlar Üstün? Kimlere kızıyor bu şair? "

"O devrin politikacılarına, edebiyatçılarına kızıyor."

"Neden kızıyor?"

"Şimdi sen kafanı bunlara yorma. Sen sadece şiirdeki müziği dinle. Duru Türkçe'yi dinle, şiir dilini duy."

Dinledim ve duydum. Hele Üstün özellikle kalınlaştırdığı buğulu sesiyle SALKIMSÖĞÜT'ü okumaya başladığında, şiir ve şair düşkünü yene yetme ben, yüreğimden vurulup gittim:

Akıyordu su
 gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
 Salkımsöğütler yıkıyordu suda saçlarını!
 Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
 Koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yer!
 Birden

5 "Cevap", 835 Satır - Şiirler 1, Yapı Kredi Yayınlan.

17

bire kuş gibi
 vurulmuş gibi

kanadından yaralı bir atlı yuvarlandı atından! Bağırmadı,
 gidenleri geri çağırmadı, baktı yalnız dolu gözlerle
 uzaklaşan atların parıldayan nallarına!

(...)

Nal sesleri sönüyor perde perde,
 atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!
 Atlılar atlılar kızıl atlılar, Atların rüzgâr kanatlıları! Atları rüzgâr kanat...
 Atları rüzgâr... Atları... At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!

Akar suyun sesi dindi. Gölgeler gölgelendi

renkler silindi. Siyah örtüler indi

mavi gözlerine, sarktı salkımsöğütler

sarı saçlarının

üzerine!

Ağlama salkımsöğüt

ağlama, Kara suyun aynasında el bağlama!

18

el bağlama! ağlama!6

Üstün şiiri bitirince sustu, bana beklentiyle baktı.

"Nasıl?"

"Müthiş. Kim bu Nâzım?"

"Nâzım Hikmet bir komünist."

"Aaaaa!"

Bu 'komünist' sözü, tehlikeyi ve gizemi aynı anda sarmalayarak bende hem korku hem de merak uyandırmıştı. Komünistin ne olduğunu tam bilemiyordum. Tek bildiğim, komünizmin Rusya denen komşu ülkedeki rejim olmasıydı, ilkokuldaki

jimnastik hocamız, gözlerini devire devire bu rejimin ne kadar korkunç bir şey olduğunu, zavallı Rusların açlıktan nefeslerinin koktuğunu, Rusya'dan ülkemize yarışmalara gelen Rus sporcuların, bizim memlekette gördükleri güzellikleri, bolluğu ve özgürlüğü kendi vatandaşlarına nakledemesinler diye, ülkelerine giriş yaparken sınır kapısında nasıl kurşuna dizildiklerini, sokaklarda üçten fazla insanın bir arada yürümesinin bile yasak olduğunu anlatır dururdu bize. Gecelerce sınır kapısında kurşunlanan sporcuların kâbusunu görmüştüm sekiz-on yaşlarındayken. Bir gece yine kötü bir rüyadan bağırarak uyandıgımda, annem neden korktuğumu sormuştu ısrarla. Beni dinledikten sonra, annemi babama, "Deli mi bu adam, küçücük çocuklara anlatılacak şeyler mi bunlar, gidip başöğretmene şikâyet edeceğim," diye sızlanırken duymuştum.

Babam ertesi sabah kahvaltıda, "Her duyduğuna inanmamayı öğren kızım," demişti. "Herkesi ve her şeyi dinle, duy ama aklına yakın gelmeyen şeylere hemen inanma."

"İnsanlar çok mu yalan söyler baba?"

"İnsanlar abartırlar yavrum. Özellikle de bilgilerinin az olduğu konuları abartırlar."

6 "Salkımsöğüt", 835 Satır - Şiirler 1, Yapı Kredi Yayınları.

19

Komünizm olgusu bir kez daha, ilkokulu bitirdiğim yıl girmişti hayatıma, bu kez daha ciddi bir boyutta. Çok yakın dostumuz ve benim çok sevdiğim Hüsrev Amca, Ankara'daki işinden ayrılmak zorunda kalıp İstanbul'a taşınmıştı. Hüsrev Amca'nın Moskova'da üniversiteye gittiği ve Kadro'cu olduğu için (Kadro'nun bir fikir dergisi olduğunu söylemişti babam) işinden ayrılmak zorunda kaldığını duymuştum büyükler konuşurken. İşte o günlerde annem sıkı sıkı tembihlemişti, "Okulda filan sakın sakın sakın 'komünist' lafını ağzına alma," diye. Beni ürperten, ürüten bir sözcüktü bu. Ama Üstün'ün anlattığı gibi, bu rejim tüm insanların eşitliğini, kardeşliğini savunuyorsa, niye kötü olsun?

"Nâzım Rusya'ya kaçtı ve orada yaşıyor şimdi," dedi Üstün.

"Neden kaçtı?"

"On yıldır içerdeydi zaten. Hapisten yeni çıkmıştı. Tekrar tutuklanacağını anlayınca kaçtı."

"Niye hapisteydi?"

"Komünist olduğu için ve bütün bu şiirler yüzünden. Bu dinlemeye doyamadığın şiirler yüzünden!"

"Atmasana Üstün. İnsan şiir yüzünden hapse girer mi?"

"Girer, girer. İşte bu yüzden hiç kimseye bu gece dinlediğin şiirlerden bahsetmeyeceksin. Ne annenle anneannene ne de arkadaşlarına. Yoksa ikimizin de başı beladan kurtulmaz."

Sarsıldım. Üstüme çok ağır gelen, nasıl taşıyacağımı bilmediğim, çelikten bir fistan giymiş gibiydim.

"Sen nereden buldun bu şiirleri?" diye sordum, sesim titreyerek.

"Almanya'daki Türk arkadaşlarımdan."

"Sen de mi komünistsin yoksa?"

"Değilim."

Rahat bir nefes aldım.

20

"Üstün doğru söylüyorsun değil mi? Baban öldürür seni val-lâ, mahveder, evlatlıktan reddeder."

"Doğru söylüyorum. Komünist değilim, ama sosyalistim."

"O da nesi?"

"Onu da seneye yaza geldiğimde öğretirim, sen biraz daha büyüyünce," dedi Üstün. "Bir gecede bundan fazla yükleme yapamam sana, sonra bütün sigortaların atıverir."

Bana okuduğu şiirleri toparlamaya başladı. Sosyalizm umurumda değildi ama şiirlerin peşindeydim.

"O şiirler bende kalabilir mi?" diye sordum.

"Aklını mı kaçırdın?"

"Sen yine bulur buluşturursun arkadaşlarından, onları bana bırak."

"Çok beğendinse ezberle."

"O kadar şiiri ben nasıl ezberlerim. Bari ver, defterime çekeyim."

"Olmaz. Onları yazarken yakalanırsan vay halimize."

"N'olursun bırak yazayım. Çok dikkatli olurum."

"Olmaz dedim ya, anneannen her işe burnunu sokuyor. Mutlaka enselenirsin."

"Bir fikrim var. Annemle anneannem uyuduktan sonra, ışıkları yakmadan yemek odasında yazarım hepsini."

"Işıkları yakmadan nasıl yazacaksın karanlıkta?"

"Mum yakarım. Kimse ne görür ne de duyar. Lütfen Üstün."

Üstün beni bir süre yalvarttıktan sonra, büyük bir başışta bu-lunurmuş gibi şiirleri defterime çekmeye izin verdi. Nâzım'ın şiirlerini aceleyle anı defterime aktarmaya başladım. Annemler saat yarımaya doğru döndüler.

"Aaa siz daha yatmadınız mı?" dedi anneannem.

"Ayşe'ye şiir okudum yenge," dedi Üstün.

21

"O, şiirden başka her şeye benzeyenlerden mi okudun kıza. Yok elinde cımbız, yok ciğercinin kedisi... Şiiri bile şirazesinden çıkarttılar. Allah sonumuzu hayretsin," dedi anneannem, söylene söylene odasına gitti. Biz de annemle kendi odamıza gidip yattık. Yatağımda uzun süre hiç ses etmeden bekledim. Annem uyuyunca, hınzır bir casus gibi, sessizce odadan dışarı sızdım, konsolun ikinci çekmecesinde sakladığım şiirleri aldım, yemek masasının üzerinde, bir mumun titrek ışığında, elim yoruldukça bozulan yazımla yazdım, yazdım.

(...)

Sen çıkmadın

çıkardılar karşıma seni!

Kıllı, kara elleriyle tutup enseni

gövdeni yerden bir karış kaldırdılar,

sonra birdenbire

bırakıp yere

seni pantolonumun paçasına saldırdılar.

Bir düşün oğlum,

bir düşün ey yetimi Safa,

bir düşün ki, son defa

anlayabilesin: Sen bu kavgada bir nokta bile değil, bir küçük, eğri virgül, bir zavallı vesilesin!... Ben, kızabilir miyim sana? Sen de bilirsin ki, benim âdetim değildir bir posta tatarına

bir emir kuluna sövmek, efendisine kızıp uşağım dövmek!...

22

Sen de bilirsin ki, jurnal esnafı, senin gibiler tutulup kulaklarından birer birer

teşhir edilirler... (...)

Kimin ne için azarlandığını bilmesem de çok eğleniyordum. Satırlardaki küstahlık henüz çocukluktan kurtulamamış ruhumu müthiş okşuyordu. Sabah beşe doğru gün ışıdı. Mum bitti. Bileğim tutuldu. Yazmaya devam ettim. Ertesi gün gözlerim uykusuzluktan kıpkırmızıydı ama şiirlerin tümü elimin altındaydı artık. Hatıra defterimin küçük kilidini kilitledim ve anahtarını kimsenin bulamayacağını düşündüğüm bir yere sakladım.

Ertesi gece, bir gece öncesinin yorgunluğu yüzünden yatar yatmaz dalıp gideceğimi, deliksiz uyuyacağımı sanıyordum. Aslında erken uyudum ama, gecenin ortasında birden uyandım. Nâzım'dan mısralar etrafımda uçuşuyordu.

İki serseri var:

Birinci serseri

köprü altında yatar,

sularda yıldızları sayar geceleri...

iki serseri var:

ikinci serseri

atlas yakalı sarhoş sofralarında Bağdatlı bir dilencinin çaldığı sazdır Fransız emperyalizminin idare meclisinde ayvazdır.

Ben:

Ne köprü altında yatan,
ne de atlas yakalı sarhoş sofralarında
7 "Bir Provakatör Üstüne Şiir Denemeleri", Benerci Kendini Niçin Öldürdü?
Şiirler 2, Yapı Kredi Yayınları.
23

saz çalıp Arabistan fıstığı satan-
-ların şairiyim; topraktan, ateşten ve demirden hayat yaratanların şairiyim ben.
(...)8

Sabahı dar ettim. Hava aydınlanır aydınlanmaz odama koştum, horul horul
uyuyan Üstün duymadı bile içeri girdiğimi. Kapıyı yavaşça kapatıp dolabıma
sakladığım defterimi çıkardım, okudum.
trrrrrrum
trrrrrrum trrrrrrum! trak tiki tak! Makinalaşmak
istiyorum!

Tuhaf bir müzik, bir ahenk vardı bu şiirlerde. Dilimden düşmüyorlardı, gün
boyunca marş söyler gibi tekrarlayıp duruyordum dörtlükleri. Mısralar yavaş
yavaş ezberimde kalmaya başlamıştı. Büyükler, misafirleriyle birlikte çardak
altına kurulan ve bitmek tükenmek bilmeyen rakı masalarına oturduklarında ve
dayım kıvama gelip davudi sesiyle, "Gece sahilden aşip sandalı enginlere biz /
iki âşık gibi öpüşürken gece mehtapla deniz / uyuyan

8 "Cevap - İki Serseri Var," Benerci Kendini Niçin Öldürdü? Şiirler 2, Yapı
Kredi Yayınları.

9 "Makinalaşmak", 835 Satır - Şiirler 1, Yapı Kredi Yayınları.
24

Marmara'nın koynuna girsek ikimiz," diye İstanbul şarkılarına başladığında,
kuzenimle ben alelacele sofradan kalkıyor, bahçenin bir başka kuytu köşesinde,
dua okur gibi belli bir ahenkle ve bir ağızdan Nâzım okuyorduk.

Hava kurşun gibi ağır!! Bağır bağır
bağınıyorum. Koşun kurşun eritmeğe
çağırıyorum...

O diyor ki bana:

- Sen kendi sesinle kül olursun ey!

Kerem

yana yana...

"Deeeert

çok,

hemdert yok" Yürek-

-lerin kııllakları sağlar... Hava kurşun gibi ağır...

25

Ben diyorum ki ona: - Kül olayım
Kerem gibi yana yana. Benyanmasam
sen yanmasan

bizyanmasdk, . . . nasıl

çıkarmak karanlıklar aydınlığa.

Hava toprak gibi gebe. Hava kurşun gibi ağır. Bağır bağır bağır

bağınıyorum. Koşun kurşun eritmeğe

çağırıyorum"....10

Üstün bizimle bir on gün kadar kaldı ve Nâzım'ı bana onulmaz bir hastalık
gibi bulaştırıp gitti. Ben, yeni keşfettiğim şairin ve şiirlerin etkisiyle,
kuzenimin ziyaretinden önceki kız ol-

10 "Kerem Gibi", 835 Satır - Şiirler], Yapı Kredi Yayınları.

26

madığının, içimde bir şeylerin değiştiğinin farkındaydım. Ama ne yazık ki
bildiğim, sadece değiştiğimdi. Ne Nâzım'ın niye komünist olduğunu ne de
komünizmin ne olduğunu bilebiliyordum. Sorularıma yanıt bulabilmek için meraktan
ölmeme rağmen Üstün'e verdiğim sözü tuttum, hiç kimseye Nâzım'dan söz etmedim.

Eylül ayında okullar açıldı. Henüz yazlıktan inmemiştik. Annem beni okula yerleştirdikten sonra, Ankara'ya, babamın yanına dönmüştü, ama havalar güzel gittiği için, biz hafta sonlarını hâlâ Fenerbahçe'deki yazlığımızda geçiriyorduk anneannemle. Cuma günleri, dersler bittikten sonra geliyor, pazar akşamları yatılı okuduğum okula dönüyordum. Ekim ayının sonuna kadar hafta sonları Arnavutköy'den Fenerbahçe'ye taşınıp durdum. Kasım başında anneannem yazlıktan ayrılacağımız haberini verdi. Yağmurlarla birlikte yazlıkçılar evlerine çoktan dönmüşlerdi zaten. Fenerbahçe, neşeli cıvıltısını ince bir hüzne bırakmıştı.

Yazlığımızda geçireceğimiz son hafta sonu, elimde okuldan getirdiğim kirli torbam ve kitaplarımla, pürneşe bahçenin demir kapısından içeri girdim ki... anneannemi, suratına o çok iyi bildiğim, felaket habercisi maskesini takmış, yüzünün rengi gözlerinden daha da yeşile çalmış, bahçede beni beklerken buldum. Beni kolumdan çekeleyerek eve soktu. Elinde Nâzım'ın şiirlerinin yazılı olduğu defterimi sallıyordu. Kıyamet karşılıklı koptu. Anneannem avaz avaz Nâzım'ın şiirlerini nereden bulduğumu sorguluyor, komünist arkadaşlarımla adını istiyordu. Bense, anahtarı bende olan kilitli defterimin ne hakla ve nasıl benden izinsiz açılabilmiş olduğunun peşindeydim. İkimizin de bağrıışmaktan bitap düştüğümüz bir sessizlik anında, fırsatı kaçırmayıp hayatımın ilk tehdidini savurdum.

"Anneanne," dedim, "hemen defterimi bana ver. O deftere bir

27

şey yaparsan beni kaybedersin. Sana küserim, ölünceye kadar tek bir kelime bile konuşmam. Her şeyi anlatacağım ama önce defterimi ver."

Gözlerim çakmak çakmaktı. Yanaklarımla alev alev yandığını hissediyordum. O anda yüzümde nasıl bir ifade belirdiyse, anneannem bir an durdu, sonra defteri usulca bana uzattı. Nâzım'ı aldım. Bağırmağın ve endişeden körük gibi inip kalkan göğsüme bastırdım. O ana kadar sadece çok çarpıcı, çok keskin ve çok değişik bulduğum şiirler, şimdi bambaşka bir veçheye bürünüyordu. Bir savaşım veriyordum, kendi özgürlüğüm, kendi kişiliğim için, ama şiirler adına.

"Bundan böyle defterlerim, çekmecelerim, eşyalarım bir daha asla karıştırılmayacak," dedim, "asla!"

"Sen bacak kadar boyunla kendini adam mı oldun sanıyorsun?" dedi anneannem. Anneanneme, 'Boyum senin boyunu çoktan geçti' demedim.

"Bir daha bana ait şeyleri karıştırırsanız..."

"Ne yaparmışsın?"

"Hafta sonları okulda kalırım. Hiç eve çıkmam."

"Sen bu işlere, on sekiz yaşma basmadan karar veremezsin."

"Hafta sonunu okulda geçirmek için reşit olmam gerekmiyor."

"Babana mektup yazacağım."

"Yaz anneanne. Benim kilitli defterimi açıp okuduğunu yazmayı da sakın unutma."

Anneannem yaptığıının, babam tarafından, hiçbir şey söylenmeyecek de olsa, asla tasvip görmeyeceğini biliyordu. Nitekim bana cevap vermedi. Odama yürüdüm, içeri girip kapıyı kilitledim, yatağa oturup göğsümün üzerinde sımsıkı tuttuğum Nâzım'ın şiirlerini açtım, alçak sesle okumaya başladım.

28

Sabah burdaysak akşam ardayız. Günlerin peşinde bir hovardayız. Bazı mısra gibi dudaklardayız. Bazı "kimsin" diye soran bulunmaz.

Hey anam hey! Yolcu yolunda gerek. .

Bazı altımızda taş toprak döşek, Bazı örtünecek yorgan bulunmaz!!1

Hey anam hey! Savaşı, şiirler ve ben kazanmıştık ama birazdan bu şiirleri nereden bulduğumu, Üstün'ün başını yakmadan anlatmam gerekecekti. Babama da hesap vermek zorunda kalacağımı biliyordum sonunda. Olsun, şiirler hâlâ bendeydi! Onları okudukça bilmediğim dünyalara pencereler açıyordum. Kendimi ölesiye önemsiyordum. İdealleri olan -ama ideallerinin ne olduğunu henüz bilemeyen dikkafalı, coşkun, özel bir kızdım ben! Diğer kızlara benzemeyen, Nâzım'ı tanıyan, sınıfımda hiç kimse onun adını bile duymamışken, onun şiirlerini ezbere bilen çok özel bir kız! Komünist bir kız! Komünist olmak için, Nâzım'a hayran olmak yeterli miydi acaba? Bunu henüz düşünmemiştim. Komünist

olduğumu benden başka bilen yoktu zaten, ben de komünistin ne olduğunu bilemiyordum.

Soyunmak için ayağa kalktım ve ilk kez farkına bile varmadan, bluzumu çıkarmadan önce, patriğin odasına bakan pencereimin perdelerini kapattım, hani yaz başında anneannemin elleriyle diktiği basma perdeleri.

Anneannem haklıydı; büyümüştüm, insanların, düşünceleri uğruna ölmeyi, hapse girmeyi göze alabildiklerini, birkaç şiir adına bile büyük kavgaların verilebileceğini... ve en önemlisi, başkalarına karşı haklarımı (defterimi) korumayı öğrenmişim. Öylesine büyümüştüm ki, o günden itibaren anneannemle annem mek-

11 "Yol Türküsü", 835 Satır - Şiirler 1, Yapı Kredi Yayınları.
29

tuplarımı ve günlüğümü karıştırdıklarında, bunu bana sezdirmeden yapmaya özen gösterir olmuşlardı.

Ertesi sabah, dayım uğradı evimize. Anneannemin evi toplama bahanesiyle bizi yalnız bıraktığı bir sırada yumuşak bir sesle,
"Sen Nâzım okuyormuşsun, öyle mi?" diye sordu.

"Kim söyledi bunu? Anneannem mi?"

Soruma yanıt vermedi dayım.

"Babanın haberi var mı?"

"Neden haberi var mı?"

"Nâzım'ın şiirlerini bulundurduğundan, okuduğundan?"

"Ben Orhan Veli de okuyorum, Yahya Kemal de. Babama sevdiğim şairlerin bir listesini yazıp yollamadım."

"Yavrum," dedi dayım, "ben de senin yaşlarındaydım Nâzım'ı keşfettiğimde. Çok etkilenmişim. Ben de senin gibi onun şiirlerini defterlerime yazmış hatta ezberlemişim. Öğretmen beni onun bir şiirini okurken yakalayınca, babama haber vermişti... düşünsene benim babam askerdi üstelik."

"Sen komünist miydin gençliğinde dayı?"

"Her duyarlı insan gençliğinde komünist olmaya heves eder. Komünizm bir ütopyadır."

"Nedir?"

"Yani... gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şey... derken, biraz büyür, biraz tecrübesi artar ve anlar ki gerçekleştiremeyecek bir hayalin peşine düşmüş... Hepimiz bu yollardan geçtik. Sen de benim gibi yap. O şiirleri yırt at. Ne sana ne de ailene bir zarar gelsin. Bu konuyu da burada kapatalım."

"Ben o şiirleri yırtıp attım bile," dedim.

"Aferin benim kızıma," dedi dayım.

O gider gitmez odama koştum ve defterimi sakladığım yerden alıp bu kez pijamalarımı koyduğum çekmecenin en altına sakladım özenle.

30

Okullar açıldıktan birkaç ay sonra, şiirlerini ilk duyduğum güne kıyasla daha çok bilgi sahibi olmuştum Nâzım hakkında. Nâzım içinde yaşadığı dünyayı beğenmiyordu ve onu değiştirmeye çalışıyordu. İnsanların eşit, paylaşımın büyük olacağı, kimsenin hakkının yenmeyeceği, sevgi dolu bir dünya özleminin peşinden gitmesine niye karşı çıkılıyordu acaba?

Deli olmalıydı insanoğlu! Sabahlara kadar bunları düşünüyor ama bir türlü içimi kimseye dökemiyordum. 'Komünist' sözcüğünü paylaşabileceğim, enine boyuna tartışabileceğim tek bir arkadaşım yoktu. Rejim, siyaset, hatta edebiyat gibi konuları büyükler tarafından ciddiye alınarak konuşabilecek yaşa gelmemiştim henüz ama, çocukluğumu kesinlikle Fenerbahçe'deki o çardaklı pembe evde bırakmışım, Nâzım'ı tanıdığım yazın sonunda.

O ev ki ne zaman yadıma düşse, bana ellili yılların yosun kokulu, eğlenceli, tasasız, neşeli yaz günlerini, Pınar'la arkadaşlarını, annemin çiçek desenli uçuşan elbiselerini, yan komşumuzun sürekli çaldığı taş plaklarından dinlediğim Puccini ariyalarını hatırlatır, bir de anneannemin eliyle diktiği basma perdeleri ve kara küppesiyle komşumuz patriki...

Çardaklı pembe evde geçen ilkgençlik yazım, Nâzım'm şiirleri ile toplumsal olaylara uyandığım, o sırada iktidarda olan Demokrat Parti'den nefret etmeye başladığım, bitmez tükenmez başkaldırılarımla dopdolu, unutulmaz, çok özel, rüya gibi bir yazdı ve Nâzım vazgeçilmez bir alışkanlıktı, o yazdan bende hep kalan.

31

YAŞAMAK BİR AĞAÇ GİBİ TEK VE HÜR...

Nâzım'a ait şiirlerimin anneannem tarafından bulunmasından çok uzun yıllar sonraydı, koleji bitirir bitirmez, delice bir kararla evlenmemden ve hatta boşanmamdan bile sonra... Beyoğlu'nda, bir kitapçının raflarını karıştırırken, birden gözlerim yuvalarından uğradı. Rafta, Nâzım'a ait kitaplar vardı. Elimini korka korka uzattım ve dokundum onlara. Önce uzun bir süre, parmaklarımı kitapların üzerlerinde tuttum. Sonra yavaşça çekip aldım kitapları. Heyecandan titriyordum. Yitirdiğimi sandığım çok eski, çok yakın bir dostumla hiç ummadığım bir anda karşılaşmış gibiydim. Elimdeki kitapların adlarını okudum. Biri Kurtuluş Savaşı Destanıydı, diğeri Şu 1941 Yılında'ydı. Anavatanında bunca zaman yeraltında yaşadıktan sonra, nihayet gün ışığına

32

çıkmişti Nâzım ve benim bundan hiç haberim olmamıştı. Hemen oraya, bulduğum yere çökmek ve kitaplardaki her bir satırı içercesine okumak geliyordu içimden. Raflara yaklaşmak isteyen insanlara engel olduğumu fark edince, kitaplar elimde kasaya yürüdüm. Her ikisini de satın almaya cebimdeki para çıkışmadı. Kurtuluş Savaşı Destanım, ödedim, diğerini ayırtmak istedim. Kasadaki kadın kitabı ayırmayı kabul etmiyordu. Yol paramı da gözden çıkarıp, her iki kitabı da aldım, otobüse veya dolmuşa binecek param kalmadığı için Tünel'den Teşvikiye'ye kadar yürüdüm. Hilton Oteli'nin oralarda yağmur bastırdı. Sırılsıklam girdim Narmanlı Apartmanı'na.

"Ne bu halin?" dedi, kapıyı açan anneannem, "denize mi düştün?"

Kimseyle konuşmadan odama kapandım ve hangi kitabı önce okuyacağıma dair bir kararsızlık anı yaşadım. Kurtuluş Savaşı Destanı'nın siyah üzerine kırmızı yazıları olan kapağı, uçuk yeşil olan diğerine kıyasla daha çarpıcıydı. Destan'ı aldım elime. Destan şöyle başlıyordu:

Onlar ki toprakta karınca,
suda balık,
havada kuş kadar çokturlar; korkak,
cesur, cahil, hâkim
ve çocukturlar ve kahreden
yaratan ki onlardır,

33

destanımızda yalnız onların maceraları vardır.
t..)12

Dışarıda, gökgürültüleri ve art arda çakan şimşeklerle şiddetlenen yağmur hiç dinmeyecekmişçesine yağmaya devam ediyordu. Yastıklarımı kabartıp yerleştirdim yatağıma, kendimi pencerelere vuran yağmurdan korumak ister gibi üzerime bir battaniye çektim ve önce KARAYILAN HİKÂYESİ'Nİ okudum.

(...)

Antepliler silâhşor olur,
uçan turnayı gözünden
kaçan tavşanı ard ayağından vururlar
ve arap kısrağın üstünde
taze yeşil selvi gibi ince uzun dururlar.
Antep sıcak,

Antep çetin yerdir. Antepliler silâhşor olur. Antepliler yiğit
kişilerdir.
Karayılan

Karayılan olmadan önce Antep köylüklerinde ırgattı. Belki rahatsızdı, belki rahattı, bunu düşünmeğe vakit bırakmıyordular, yaşıyordu bir tarla sığına

gibi ve korkaktı bir tarla sıçanı kadar. Yiğitlik atla, silâhla, toprakla olur,
onun atı, silâhı, toprağı yoktu. Boynu yine böyle çöp gibi ince
ve böyle kocaman kafalıydı
12 "Onlar - (Başlangıç)", Kuvâyî Miîii_ye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.
34

Karayılan

Karayılan olmazdan önce. Düşman Antep'e girince

Antepliler onu
korkusunu saklayan
bir fıstık ağacından
alıp indirdiler.
Altına bir at çekip
eline bir mavzer
verdiler.

(...)

"Karayılan" olmazdan önce

umurunda değildi Karayılan'ın kıyamete dek düşmana verseler Antep'i.

Çünkü onu düşünmeğe alıştırmadılar.

Yaşadı toprakta bir tarla sıçanı gibi

korkaktı da bir tarla sıçanı kadar.

Siperi bir gül fidanıydı onun, gül fidanı dibinde yatıyordu ki yüzükoyun ak bir
taşın ardından kara bir yılan

çıkardı kafasını. Derisi ıslıl ıslıl,

gözleri ateşten al,

dili çataldı. Birden bir kurşun gelip

kafasını aldı. Hayvan devrildi kaldı. Karayılan,

Karayılan olmazdan önce

35

karayılanın encamını görünce haykırdı avaz avaz

ömrünün ilk düşüncesini:

"ibret al, deli gönlüm,

demir sandıkta saklansan bulur seni,

ak taş ardında kara yılanı bulan ölüm."

Ve bir tarla sıçanı gibi yaşayıp bir tarla sıçanı kadar korkak olan, fırlayıp
atlayınca ileri bir dehşet aldı Anteplileri,

seğirttiler peşince. Düşmanı tepelerde yediler. Ve bir tarla

sıçanı gibi yaşayıp bir tarla sıçanı kadar korkak olana:

KARAYILAN dediler.

(...)

Ve biz de bunu böylece duyduk ve çetesinin başında yıllarca nâmi yürüyen

Karayılan'ı ve Anteplileri ve Antep'i aynen duyup işittiğimiz gibi destanımızın
birinci babına koyduk¹³

Gözlerimi kamaştıran müthiş bir şimşek çaktı, arkasından gümbürtülerle sesi
geldi gökgürültüsünün. Çok uzaklardan bir de resim, şimşekle aynı anda çaktı
belleğimde. Tıpkı bugünkü gibi bardaktan boşanırcasına yağan şiddetli bir
yağmura, yıllar önce babamla birlikte, bir cipin içinde Çubuk Barajı'ndan
dönerken yakalanmıştık. Şoför, silecekler yetersiz kaldığından ara-

13 "Karayılan Hikâyesi", Kuvâyî Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

36

bayı bir kenara çekmiş, iki saate yakın yağmurun azalmasını beklemiştik, önümüzü
görebilmek için. On yaşlarında var yoktum. Her apartman çocuğu gibi temiz havaya
hasret yaşadığımdan, babam beni sık sık yanında taşırdı çalıştığı şantiyelere,
okulum olmadığı zamanlar. O gün yine açık havada bir tay gibi koşuştuktan yorgun
düştüğüm için, babama iyice sokulmuş, başımı göğsüne gömmüştüm, yağmurun
dinmesini beklerken. Hem biraz korkuyor hem de üşüyordum. Bunların üstüne
beklemenin sıkıntısı da eklenince, annemin sesinde sık yakaladığım şikâyetçi
tınıyla,

"Bu kadar çok çalışman şart mı baba?" demiştim, "başkaları tatil yaparken sen hep barajların peşindesin. Halbuki bu cumartesi buraya geleceğimize sinemaya gidebilirdik hep beraber."

"Senin ve arkadaşlarının sinemaya gidebilmeleri için, önce barajların yapılması gerekiyor."

"Nedenmiş o? Hem kimsenin babası hafta sonları çalışmıyor. Sen yaz tatili bile yapmıyorsun. Niye baba?"

"Çünkü bu memleket o kadar uzun yıllar ihmal edilmiş, altyapısı o kadar eksik kalmış ki, tembelliği kaldıramaz. Herkes kendine düşeni ve elinden geleni hiç bekletmeden yapmak zorunda. Benim payıma düşen de memleketin barajlarını inşa etmek, köprülerini kurmak, yollarını yapmaktır, yoksa ilerde sinemanı seyredecek elektriğin olmaz."

"İyi de, senden başka böyle çalışan var mı baba?"

"Var. Elbette var."

"Kim onlar?"

"istersen Kurtuluş Savaşı'mızı kazananlarla başlayalım, kızım," demişti babam. "Sırtında doğru dürüst üniforması, ayağında postalı bile olmaksızın, bulup buluşturduğu iptidai silahlarla vatani kurtarmaya koşanları sakın unutma. Şehitlerin emanetidir bu vatan bize."

Utanmıştım. Babam başka şeyler de söylüyordu ama, beni en çok etkileyen bu ilk sözleri olmuştu. Annemi, bir kere daha ba-

37

bam çok çalışıyor diye şikâyet ederken duyacak olursam, ona aynen bu lafları tekrarlamayı kafama koymuştum.

Benim baba tarafım Bosna'dan göçmüştü İstanbul'a. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna topraklarını işgal edince, bu durumu hazmedemeyen dedem, geride akrabalarını, dostlarını, mülkünü, çiftini çubuğunu bırakıp İstanbul'a gelmişti, hamile karısıyla birlikte. Serveti anavatanında kalmıştı. Amcam, halam ve babam İstanbul'da doğmuşlardı ama babaannemin Sultanahmet'teki evinde Boşnakça konuşurlardı aralarında. Evleri Bosna'dan getirilmiş gümüş ve bakır taslarla, tepsilerle, güğümlerle ve çeyiz sandıklarıyla doluydu. Savaştan kaçış değildi onların göçü. Hilal altında yaşamayı, haç altında yaşamaya tercih ettikleri için, toparlanmış, yanlarına taşınırıklarını da almış, sevdikleriyle, dostlarıyla vedalaşmış, trene binip gelmişlerdi. Yine de topraklarını terk eden insanların yüreğine çöreklenen acıdan ve sıla hasretinden payını almıştı aile. Babaannem yemyeşil vadileri, şarıl şarıl akarsularıyla, büyüdüğü Banya Luka'da arkadaşlarıyla türkü çığırdıkları günleri, Saraybosna'daki evinin ihtişamını; dedem de beyliğini özlüyordu. Bosna nihayet resmen Avusturya-Macaristan'a ilhak edildiğinde babam beş yaşında olduğu halde, dedemin evin karşısındaki kavaklara nasıl art arda silah sıkarak bu durumu protesto ettiğini, nasıl günlerce sabahlara kadar ağlayarak içtiğini en ufak ayrıntılarıyla hatırlayıp anlatabilmişti bana, sesinde belli belirsiz bir acıyla. Ama asıl dramı, Tito, Yugoslavya'dan yollanan iradlarına el koyduğunda yaşayacaktı aile.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Yugoslavya'nın başına geçen Tito'yla her şey bitmişti. Artık ne iki ayda bir yollanan erzak, ne de para vardı. Banya Luka'da, Travnik'teki araziler, Saraybosna'daki mülkler, Boşnak beylerinin kendilerine has yaşam tarzı... her şey bitmişti! Sultanahmet'teki konakta, baba evine iki küçük çocuğu ile dönmüş olan dul kıızıyla baş başa kalmıştı babaannem. Ömrü boyunca etrafına erzak ve para saçmış ve hiç çalışmamış

38

bir derebeyi olan dedem, verilmiş sadakası olmalı ki, o günleri görmeden ve oğullarına muhtaç kalmadan ölmüştü. Berlin'de öğrenciliği sırasında, baba parasını su gibi harcayan hovarda, çapkın amcam ile her zaman ölçülü, tutumlu babamın tahsillerini tamamlayıp genç mühendisler olarak hayata atılmaları, Tito öncesine rastlamıştı Allah'tan. Babaannemle halam gelir temin etmek için evlerini parça parça bölmüşler, aşağı katlan dükkân, üst katları mesken olarak kiraya vermişlerdi. Benim çocuk gözlerime nedense pek geniş gözükten ve bahçeye açılan iki katlı ev, aslında gerçek evlerinin küçük bir parçasıydı. Yılların içinde daha fazla kira yeri yaratmak için, giderek daha da küçük bölümlere

taşınacaklardı ana-kız. Babaannemin, inme indikten sonra içinde çakılı kaldığı yatağının duvar tarafında, üstüne bir derenin şarıl şarıl aktığı yemyeşil vadi manzarası işlenmiş bir goblen yastık dururdu hep. Onun temizlenmek için bile yerinden alınmasına izin vermezdi yaşlı kadın.

"Doğup büyüdüğü yerlerin yeşilini çağrıştırıyormuş ona bu yastık," demişti halam.

Hapsedildiği odadan, geçmişine bir yastık boyu pencere açmıştı babaannem. Sevdalinka'yı yazmak için Bosna'ya uçtuğumda, camdan aşağı bakmıştım uçak alçalırken. Babaannemin yastığındaki manzara, yeşilin her tonuyla, berrak akarsularıyla uzanıyordu altımda. Sanki cennetin üzerinde uçuyordum. Yaşadığımız lanet dünyanın tamamen dışında, huzurlu ve sakin, bir masal âleminin dekoru gibi duruyordu yemyeşil ormanlar, tanık oldukları vahşetten en ufak bir iz taşımaksızın. Birkaç yıl öncesinde o korkunç savaşı yaşamamışçasma. Hiç belli değildi Bosna'nın çilesi yukarıdan bakıldığında. Tıpkı babaannemin hasretinin, hüznünün göze görünmeyişi gibi. Çocuklarının ve torunlarının 'Cico' diye çağırıldığı babaannemin, yüreğinde gizlediği sıla hasretini, bizler bilememiştik o hayattayken. Babaannem, takma adının çağrıştırdığı hafifliği incecik silüetinde taşıyan, Türkçeyi Rumeli şivesiyle konuşan, Ankara'da büyüdüğüm için az gördüğüm, ko-

39

nuştığı tuhaf dil ve kilitli sandıklarından dolayı ilginç bulduğum, çok yaşlı ve gizemli bir kadındı gözümde. Çocuklarıyla Boşnakça konuştuğu için, adeta bir ecnebiydi. Namaz kılan, oruç tutan, Kuran okuyan bir ecnebi.

Doğumumdan hemen önce ölen Boşnak dedemi ise hiç tanımadım. Anlatılanlardan onun da İstanbul'da vatan hasretiyle yaşadığını, beylikten bay'lığa (hiçliğe) geçişte zedelendiğini, yeni vatanına alışmakta zorluk çektiğini, bu yüzden de çok içtiğim bilirdim ve babamın yurt kaybetmenin acısını çekmiş bir aileden geldiği için, ülkesine bu kadar düşkün olduğunu düşünürdüm hep.

Şimdi, gökgürültüleriyle bana geri gelen anıların arasında, yarı aç-yarı tok genç ve yaşlı insanların, kadınlarla çocukların istiklâl maceralarını okurken, babamın güzel yüzünü, dürüst bakışlı berrak mavi gözlerini görüyordum, sesini duyuyordum kulaklarımda. Nâzım'ın satırlarında çözülüyordu yıllar öncesinin şifresi. Bir cipin arka koltuğunda yağmurun dinmesini beklerken, bana anlatmak istediğini, yıllar sonra elimde tuttuğum kitapta okuyordum şiir olarak. Kurtuluş Savaşı bir şiirdi. Babam, kurtuluş yıllarını bizzat yaşamış olduğu için bu kadar vatanperverdi. Savaşın ardından, Anadolu'ya çıkıp memleketin imarına soyunduğunda, etrafında gördüğü yokluk, yoksulluk, meskensizlik, eğitimsizlik, çaresizlik, kısacası Anadolu insanının korkunç yaşam şartları şekillendirmişti, böylesine çalışkan ve sevecen kişiliğini.

Okuyadurdum elimdeki kitabı. Sıra KAMBUR KERİMİN Hİ-KÂYESİ'ne geldi.

(...)

Adapazarlıydı kambur Kerim.

(...)

335'te Kerim Eskişehir'e gitti,

40

mektebe, teyzelerine ve dayısına. Dayısı şimendiferde makinistti. Düşman elindeydi Eskişehir. Kerim on dört yaşındaydı, kamburu yoktu, dümdüz, fidan gibi ve dünyaya meraklı bir çocuktü.

(...)

Bir gün dedi ki makinist dayısı Kerim'e: "Ambardan silah çalıp bana getir, gâvura karşı koyan zeybeklere göndereceğim." Ve ambardan silah çaldı Kerim: bir bir tane daha beş on.

(-)

Ve işte o günden sonra bugüne kadar

kahraman bir türküdür ömrü Kerim'in. (...) düşman içinden geçip getirdi haber

götürdü haber. Onu namlı bir "kaptan" gibi saydı
çeteler, bir oyun arkadaşı gibi sevdi çeteleri o. Ve bir fidan gibi düz
bir fidan gibi cesur

bir fidan gibi vaadeden bir çocuğun sevinçle oynadığı bu müthiş
oyun
sürdü 1337'ye kadar...

41

Kocaeli ormanı gürgen ve meşeliktir, yüksek

kalın. Gökyüzü gözükmmez. Durgun bir geceydi. Hafif bir yağmur yağmıştı
biraz önce. Fakat ıslanmamış ki yerde yapraklar karanlıkta hışırtılarla
yürüyordu beygiri Kerim'in. Solda
ilerde

tepenin eteğinde ateş yanıyordu:

(...)

İpsiz Recep'in yanından dönüyordu Kerim. Kâatlar götürmüş

kâatlar getiriyor. Birdenbire durdu beygir, heykel

gibi,

– tekneçilerin ateşini görmüş olacak – sonra birdenbire dörtnala kalktı. Şaşırdı
Kerim. Dizginleri bıraktı. Sarıldı beygirin boynuna. Deli gibi gidiyordu hayvan.
Çocuğa art arda çarpıyordu ağaçlar. Meşeleri ve gürgenleri ile orman karanlık
bir rüzgâr gibi geçiyordu iki yandan. Kim bilir kaç saat böyle gidildi. Orman
bitti birdenbire. (...)

beygir ansızın kapaklandı yere, tekerlendi Kerim.

42

Doğruldu.

Ve aklına ilk gelen şey

saatine bakmak oldu. Kırılmıştı camı. Bindi beygire tekrar.

Hayvan topallıyordu biraz. Uslu uslu yola koyuldular. Sol kulağı kanıyordu

Kerim'in, Kirezce'ye geldiler

(Sapanca'yla Arifiye arası) Kerim durdu. Biraz zor nefes alıyordu.

Geyve'ye girdi ertesi akşam. Beli o kadar ağrıyordu ki

inemedi beygirden

indirdiler. Kerim'i bir yaylıya

bindirdiler. Adapazarı. Sonra belki on gün, belki on beş,

kağnılar, mekkâre arabaları, sonra, gitgide daralan nefesi,

Yahşıhan,

Konya,

Sille nahiyesi (...)

ve nihayet Hatçehan köyünden çıkıkçı Şerif Usta. Hâlâ rüyalarında görür Kerim
incecik bir yoldan eşekle gelip üzerine eğilen bu çiçekbozuğu insanın yüzünü.
Usta, ovdu Kerim'i bayıltıncaya kadar.

43

Sonra, zifte koydu bu kırılmış dal gibi çocuk gövdesini.

Yirmi gün geçti aradan.

Ve sonra bir ikindi vakti ziftin içinden

Kerim'i kambur çıkardılar.^

"Yemek hazır," diye kapıya vurdu anneannem.

"Aç değilim, yemeğe gelmeyeceğim," diye seslendim.

"Aaa, öyle şey olur mu? Yesen de yemesen de sofraya gel. Ayıptır."

"Allah'ım," dedim içimden, "kimseye tâbi olmadan tek başıma yaşayabileceğim
bir düzeni bana ne zaman ihsan edeceksin acaba?"

"Anneanne, gelemeyeceğim. Karnım ağrıyor."

"O zaman ben sana bir nane limon kaynatayım."

"İstemem."

"Karbonat içer misin?"

"İçmem."

Anneannem kapıyı açıp odaya girdi.

"Neyin var senin evladım? Yağmurda kaldığın için hastalanmış olma sakın?"

"Anneanneciğim, bir şey okuyorum. Bitirene kadar yerimden kalkmak istemiyorum. Ne olursun, elini ayağını öpeyim beni rahat bırak."

"Ne okuyorsun bakiyim?"

"Nâzım."

"Hangi Nâzım?"

"Nâzım Hikmet."

"Biz bunun kavgasını seninle on yıl önce yapmamış mıydık?" diye sordu anneannem. "Merakımı mucip oldu, ne buluyorsun bu Nâzım'da?"

"Çok şey buluyorum anneanne. Şu son okuduklarımda derin

14 "Kambur Kerimin Hikâyesi", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.
44

bir vatan sevgisi buldum mesela... Aslında, okusan sen de bayılırsın."

"Ben öyle şeyler okumam." "Hapse atılmayasın diye mi?" "Büyüklerle eğlenilmez."

Anneannem kapıyı kapatıp çıktı. Derin bir nefes aldım, arkama yaslanıp okumaya devam ettim.

Kurtuluş Savaşı Destanı... Parası, silahı, cephanesi olmayan, hasta, yorgun, aç ve tükenmiş bir milletin kendi küllerinden yeniden doğuşu... insanların dişlerini tırnaklarına takarak verdikleri onurlu savaş... bu toprağın insanların savaşı, bu toprağa sahip çıkmak için. Ve şimdi ben, artık benim olan ülkemde, ülkemi 'benim' eden savaşın en yalın, en içten öyküsünü okuyordum. Babamı hatırlayarak ve Nâzım'a, bu kez bilinçle hayran kalarak, minnetle okuyordum bu müthiş macerayı.

(...) Beygirler çirkindiler,

bakımsızdılar, hasta bir fundalıktan yüksek değillerdi.

Fakat Bozkırda kişneyip köpürmeden sabırlı ve doludizgin koşmasını biliyorlardı. İnsanlar uzun asker kaputluydu,

yalnayaktı insanlar, insanların başında kalpak,
yüreklerinde keder, yüreklerinde müthiş bir ümit vardı.

(...)

Ve çok uzak,

çok uzaklardaki İstanbul limanında, gecenin bu geç vakitlerinde,
kaçak silâh ve asker ceketini yükleyen laz takaları:

45

hürriyet ve ümit su ve rüzgârdılar.

(...)

Tekneleri kestane ağacındandı,

üç tondan on tona kadardılar

(...)

fmdık ve tütün getirip

şeker ve zeytinyağı götürürlerdi. Şimdi büyük sırlarım

götürüyorlardı. (...)

Dümende ve başaltında insanlar vardı ki bunlar

uzun eğri burunlu

ve konuşmayı şehvetle seven insanlardı ki sırtı lâcivert hamsilerin ve mısır ekmeğinin

zaferi için hiç kimseden hiçbir şey

beklemeksizin bir şarkı söyler gibi ölebilir diler..}5

Ayın altında kağnılar gidiyordu.

Kağnılar gidiyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.

Toprak öyle bitip tükenmez,

dağlar öyle uzakta,

sanki gidenler hiçbir zaman

hiçbir menzile erişemeyecekü.

(...)

Ve kadınlar,

bizim kadınlarımız:

korkunç ve mübarek elleri,

15 "Üçüncü Bab (Yıl 1920)", Kuvûyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
 anamız, avradımız, yârimiz ve sanki hiç yaşamamış gibi
 ölen ve soframızdaki yeri
 öküzümüzden sonra gelen ve dağlara kaçırıp uğruna hapis yattığımız,
 ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki, ve karasapana koşulan ve ağıllarda
 ısıltısında yere saplı bıçakların oynak, ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan
 kadınlar,

bizim kadınlarımız şimdi ayın altında
 kağnıların ve hartuçların peşinde harman yerine kehribar başaklı sap çeker gibi
 aynı yürek ferahlığı, aynı yorgun alışkanlık içindeydiler. Ve on beşlik
 şarapnelin çeliğinde

ince boyunlu çocuklar uyuyordu. Ve ayın altında kağnılar
 yürüyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.

(....)¹⁶

Okudukça, savaşa katılan her insan, her alet, hatta her beygir gözümün önünde
 tek tek beliriyor, ete kemiğe bürünüyor.

Atının üzerinde, belkemiğini kıran çocuk Kerim... kürekleri elinde parçalanan
 Arhavili İsmail... giysilerini patlak lastiğine doldurmak için çırılçıplak
 soyunan Şoför Ahmet... bu savaşa canını koymuş olanlar için, minnetle akan
 gözyaşlarını, yanaklarımdan süzülüp kitaba damlıyordu. Kurtuluş Savaşı üzerine
 ya-

¹⁶ "Kadınlarımız", Kuvöyi Miüiye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

⁴⁷

zılmış onlarca yazı vardı beni duygulandıran ama o ana kadar hiç kimse yüreğime
 böylesine keskin bir uçla kazıyamamıştı o savaşın geri kazandırdığı vatanın
 anlamım.

Mahpuslarda yatırdığımız ve ezeli gurbete mahkûm ettiğimiz Nâzım, ona vatan
 haini yaftasını yapıştıran nice vatanperverden çok daha samimi duygularla
 seviyordu vatanını ve bu derin sevgiyi destanını okuyan her insana
 bulaştırıyordu.

Anneannem yine gözüktü kapıda.

"Hovarda komünistin kitabını bitiremedin mi daha?" diye sordu.

Sesimde on yıl önceki kavgamızın dikliğiyle, "Bu evde kimsenin Nâzım'a küçük
 düşürücü yakıştırmalar yaptığım duymak istemiyorum," dedim.

Anneannem üstüme gelmedi. Seslerdeki tınıyı değerlendirebilecek kadar akıllı
 bir kadındı.

"Ne diyelim?" diye sordu sadece.

"İlla bir sıfat takmanız gerekiyorsa, 'şair' dersiniz."

"Şairle işin bittiyse, gel de iki lokma bir şey ye."

"Anneanne," dedim, "senin ayıla bayıla okuduğun Mehmet Akif var ya..."

"Eee?"

"Hani şu tuğla gibi kaim kitap, Safahat... okursun ya geceleri... tıpkı
 Mehmet Akif gibi hikâye ediyor Nâzım yaşadıklarım. Al bir göz at, hoşuna
 gidecek."

"Saçmalama sen de," dedi anneannem, "başımı belaya mı sokacaksın benim.
 Mehmet Akif, vatan şairidir, İstiklal Marşı'mızın şairidir o."

"Nâzım da İstiklâl Destanı'mızın şairi... sen bilirsin anneanne, şiir
 seversin de onun için istedim okumam."

O hafta içinde, bir gün geç vakit eve döndüğümde, anneannemin odasında ışık
 gördüm. Yavaşça araladım kapısını. Asalete

⁴⁸

çok önem veren anneannem, gençliğinde, "Düşmanıyım asaletin, kelimelerde bile,"
 diye yazmış olan şairin kitabını yatağında okurken uyuyakalmıştı. Gözlükleri
 hâlâ burnunun üstünde duruyordu ve göğsünde Kurtuluş Savaşı Destanı vardı.
 Usulca kapattım kapısını.

Ertesi gün kahvaltıda bana çapkın çapkın baktı anneannem, "Sen yok musun sen," dedi, "bu yaştan sonra baştan çıkardın beni. Bu Nâzım'ın öteki kitabını da versene bana, bir göz atayım." İkinci kitabı, elime hemen almadım. Hatta uzun bir süre açmadım kapağını. Destan'ın üzerimde bıraktığı yoğun etkiden kurtulmak istemiyordum sanki. Bana Kurtuluş Savaşı Destanı'nı baştan aşağı okuyacak güzel sesli birini aradım günlerce. Gözlerimle ve gönlümle vardığım tada bir de kulağımla erişmek istiyordum.

Destan'ı baştan aşağı senfoni dinler gibi, sesli dinlemek, yıllar sonra Genco'nun sesinden nasip olacaktı ve ben küçük oğullarıma dört-beş yaşlarından itibaren, her akşam yatmadan önce, gece masalları yerine Nâzım'ın Kurtuluş Savaşı Destanı'ndan öyküler okuyacaktım, bu onurlu savaşın ruhunu, anlamını içlerine iyice sindirmeleri için.

Şiir okumaları için her akşam uykudan önce benim yatağımda buluşuyorduk çocuklarımla. Tıpkı Nâzım'ın şiirinde birbirlerine yaslanarak ve sıcaklıklarından güç alarak savaşa ve ölüme yürüyen kadınlı erkekli adsız kahramanlar gibi birbirimize iyice sokuluyor, emniyet ve birliktelik duygusu içinde, başta hep endişe, öfke ve heyecanla, sonlara doğru da gurur ve kıvançla okuyorduk Destan'ı.

Çocuk milletin aynısı öyküyü, yepyeni bir şey okur gibi, usanmadan tekrar tekrar okuyabilmesi ne kadar hoştur! Sonunda onlar da tıpkı benim gibi farkına bile varmadan ezber ettiler Nâzım'ı. Kerim'in herhalde adı Kerim olduğu için, en sevdiği öy-

49

kü Kambur Kerim'inkiydi. Selim ise hiç bıkmadan Şoför Ahmet'i dinlemek isterdi. (...)

gecenin içinde: insanlar, âletler ve hayvanlar, demirleri, tahtaları ve ederiyle birbirlerine sokulup korkunç ve sessiz emniyetlerini

birbirlerine sokulmakta bulup, kocaman, yorgun ayakları, topraklı elleriyle yürüyorlardı. Ve onların arasında Birinci Ordu İkinci Nakliye Taburundan İstanbullu şoför Ahmet

ve onun kamyoneti vardı. Bir acayip mahlûktu üç numaralı kamyonet: İhtiyar, cesur, inatçı ve şirret. (...)

Ahmet'in kafasında uzak bir şehir ve şarkı vardı. Bu şarkı nihaventtir ve beyaz tenteli sandalları, siyah mavnaları güneşli karpuz kabuklarıyla bir deniz kıyısındadır şehir. (...)

Lastik hava kaçırıyor. Derdine deva bulmazsak eğer... Dur bakalım Babacafer... 50

Üç numaralı kamyonet durdu.

Karanlık.

Kriko.

Pompa.

Eller.

Küfreden ve küfrettiğine kızan elleri

lastikte ve ihtiyar tekerlekte dolaşırken

Ahmet hatırladı:

Bir gece nüzüllü babaannesini

sedirden sedire taşıırken

kadıncağыз-

iç lastik boydan boya patladı.

Yedek:

Yok.

Dağlarda avaz avaz

imdat istemek?

Sen Süleymaniyelisin oğlum Ahmet,
sana tek başına verilmiştir üç numaralı kamyonet.
Hem, hani bir koyun varmış,
kendi bacağından asılan bir koyun. Süleymaniyeli şoför Ahmet
soyun...
Soyundu.
Ceket, külot, pantol, don, gömlek ve kalpak ve kırmızı kuşak Ahmet'i
postallarının üstünde çırılçıplak
bırakarak dış lastiğin içine girdiler şişirdiler.
51

Bu şarkı nihaventtir.
Deniz kıyısında bir şehir...
Beyaz başörtüsü...
Saatte elli yapıyoruz.-
Dayan ömrümün törpüsü,
dayan da dağlar anadan doğma görsün şoför Ahmet'i,
dayan arslan...
Hiçbir zaman
böyle merhametli bir ümitle sevmeyi
hiçbir insan hiçbir aleti...17
Karayılan'ın, Arhavili İsmail'in, Şoför Ahmet'in, Kartallı Kâ-zım'ın, Kambur
Kerim'in, İzmirli Ali Onbaşı'nın, Erzurumlu'nun ve daha nicelerinin öykülerinden
sonra, sıra en sevdiğimiz bölüme gelirdi, işte tam burada biraz daha birbirimize
sokulur ve yer yer bir ağızdan okurduk, ilahi okur gibi.
(...) Dağlarda tek tek
ateşler yanıyordu. Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle
ferahlılar ki şayak kalpaklı adam nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
Müntekim.
güzel ve rahat günlere inanıyordu ve gülen bıyıklılarıyla duruyordu ki
mavzerinin yanında birdenbire beş adım sağında onu gördü. Paşalar onun
arkasındaydılar. O, saati sordu.
17 "Bir Âletle Bir İnsanın Hikâyesi", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi
Yayınları.
52

Paşalar: "Üç," dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaklı.
Yürüdü uçuşumun başına kadar,
eğilip durdu.
Bıraksalar
ince, uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon ovasına atlıyacaktı.
(...)
Saat beşe beş var.
Dr Har aydınlanıyor. Bir yerlerde bir şeyler yanıyor. Gün ağardı ağaracak.
Kokusu tütmeğe başladı:
Anadolu toprağı uyanıyor. Ve bu anda, kalbi bir şahin gibi göklere
salıp ve pırıltılar görüp ve çok uzak
çok uzak bir yerlere çağıran sesler duyarak bir müthiş ve mukaddes macerada, ön
safta, en ön sırada, şahlanıp ölesi geliyordu insanın.
Topçu evvel mülâzımı Hasan'ın
yaşı yirmi birdi. Kumral başını gökyüzüne
çevirdi,
kalktı ayağa. Baktı, yıldızları ağaran muazzam
karanlığa. Simdi bir hamlede o kadar büyük,
öyle şöhretli işler yapmak istiyordu bütün ömrünü ve
hâtırasını
53

ve yedi buçukluk bataryasını

ağlanacak kadar küçük buluyordu. (...)

Nurettin Eşfak

baktı saatına: – Beş otuz... Ve başladı topçu ateşiyle
ve fecirle birlikte büyük taarruz-(...)

Sonra.

Sonra 31 Ağustos günü

ordularımız İzmir'e doğru yürürken serseri bir kurşunla vurulan
Deli Erzurumluydu. (...)

Solda, ilerdeydi Ali Onbaşı.

Kan içindeydi yüzü gözü.

Bir süvari takımı geçti yanından dörtnala.

Kaçanı kovalamıyordu yalnız

ulaşmak da istiyordu bir yerlere ve sadece kahretmiyor
yaratıyordu da. Ve kılıçların,

nalların,

ellerin

ve gözlerin pırıltısı ardarda çakan aydınlık bir bütündü. Ali

Onbaşı bir şimşek hızıyla düşündü ve şu türküyü duydu: "Dörtnala gelip Uzak
Asya'dan

54

Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan

bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak ve ipek bir halıya benzeyen
toprak,

bu cehennem, bu cennet bizim. Kapansın el kapıları, bir
daha açılmasın, yok edin insanın insana kulluğunu,

bu davet bizim...

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine,

bu hasret bizim..."

Sonra.

Sonra, 9 Eylülde İzmir'e girdik

ve Kayserili bir nefer

yanan şehrin kızılırtısı içinden gelip

öfkeden, sevinçten, ümitten ağılıya ağılıya,

Güneyden Kuzeye,

Doğudan Batıya,

Türk halkıyla beraber

Seyretti İzmir rıhtımından Akdeniz'i.

Kitap biterdi. Ben ve çocuklar bir süre hiç konuşmadan öylece, içice
otururduk, belki de sindirmek için okuduklarımızı. Bu sessiz bekleyiş sırasında,
görünmez bir bağ, içine yoğun duygular katarak bizi sımsıkı birbirimize
bağlardı. Ahh ne kadar özlüyorum şimdilerde, artık benden çok uzak ve ayrı birer
dünyaya dönmüş olan çocuklarımla paylaştığım o derin birlikteliği ve onların
bana ait oldukları uzak ve sıcak yılları.

18 "26 Ağustos Gecesinde", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınlan.

55

Çok da düşünmüşümdür, neden 'kurtuluşa' dair yazılmış başka hiçbir şiirin
Kurtuluş Savaşı Destanı'nı aşamadığını ve şu sonuca varmışımdır: Ülkesinin
kaderini değiştirmeye soyunan, yürekli, ufuklu genç bir adamın başlattığı onurlu
savaşı, böylesine içtenlikle, ancak dünyanın kaderini değiştirmeye soyunan
yürekli bir şair yazabilirdi, şair kendi kavgasını hicranla noktalamış olsa da!

56

İÇİMDE MİS KOKULU KIZIL BİR GÜL GİBİ DURUYOR ZAMAN

Ne zaman âşık olsam, içimde mis kokulu kızıl bir gül gibi dururdu zaman.

Çünkü ben âşık olmaya biraz da Nâzım yüzünden öykünürdüm gençliğimde. Piraye'ye
o kadar güzel şiirler yazmıştı ve ben onları okurken öylesine yoğun duygulara

kaptırmıştım ki kendimi... erkeklerin kadınlarını hep Nâzım'ın Piraye'yi şiirlerinde sevdiği gibi sevdiğim hayal ederdim. Oysa çapkın şair, Piraye'nin yanı sıra daha nice kadınlar sevmişti. Karısına o eşsiz dizelerini yazarken dahi bir başka kadını sevebilmişti. Bu durum içimi burksa, canımı sıkırsa da, Nâzım'ın çapkınlıklarına hep hoşgörülle bakmış ama beni aldatan erkeklerimi asla bağışlayamamıştım. Nâzım kadar soluklu, şiirli ve tutkulu birer âşık olmadıkları için herhalde... ya da belki 'aşk'tan konuşmanın (para, 57

ölüm ve yaş'tan konuşmanın da) ayıp sayıldığı bir evde büyüdüğüm, aşkı her yönüyle tanıyamadığım için. Ne demişti Sultan II. Beyazıt, "Sırr-ı aşkı anlamaya hallice idrak gerek!"

Bizim evin kadınları, ki (anne, anneanne, nene, teyzeler, yenge, kuzinler, baba tarafından da babaanne, hala, bir yenge daha ve yine kuzin) çok boldular ve evlerin reisleri (mevcut yasaya inat) onlardı hep. Erkekler ya ölmüştü ya da reislikten feragat etmiş, sinmişlerdi. Anneannemle kız kardeşlerinin sadece babalarından çekindiğini hatırlıyorum hayal meyal. Dedem, aileyi bir arada tutan güçlü bir harç gibiydi. Yazları çoluk çocuk onun köşküne gidilir, bayramlarda ilk onun eli öpülür, iftarlar onun sofrasında açılırdı. Ben dedem öldüğünde dokuz, nenem öldüğünde on dört yaşındaydım. Her ikisini de çok net ayrıntılarla hatırlayabildiğim için, Osmanlı'yı ucundan da olsa yakalayabilmiş hissediyorum kendimi.

Anneannemin iddiasına göre, bana ilk şiir mikrobu da dedemin kadim dostu, bir başka Osmanlı beyefendisinin, Ahmet Reşit Rey'in evinde bulaşmıştı.

Ahmet Reşit Rey, Ekrem ve Cemal Reşit Rey kardeşlerin babasıydı ve Osmanlı kabinesinde uzun yıllar nazırlık yapmıştı. Dedem haftada iki gün, oturduğumuz Narmanlı Apartmanı'ndan çıkar, yürüye yürüye, aziz dostu Reşit Bey'in Nişantaşı'ndaki evine giderdi. Kulakları ağır işittiği için, anneannem beni süsler püsler, babasının yanma katardı, "Sen, dedenin kulakları olacaksın, korna seslerine çok dikkat et, emi!" diye tembihleyerekten. Biz dede torun, yavaş yavaş yürürdük el ele, çınarların, ıhlamurların gölgesindeki تنها caddede. Yanı başımızdan sarı, kırmızı ve yeşil tramvaylar akardı rayların üzerinde, gıcırdayarak tan ve çan çan-çan kampanalarını çalaraktan. Dedem, Teşvikiye Camii'nden çıkmış da aksi istikamete giden bir cenazeye rastlarsa, geri döner, ce- 58

nazeyle birlikte yedi adım yürürdü, içinden fatiha okuyarak. Dedemin gümüş başlı bastonu, sayardım, tık tık tık ses çıkartırdı her adımda. Sonra tekrar döner yolumuza devam ederdik. Nişantaşı kavşağında sağa sapar, az gider, bu kez sola sapardık. Yolu ortalayan bahçenin demir kapısı gıcırtıyla açılırdı. Gül fidanlarının, çiçek tarhlarının arasından geçerdik. Çakıl taşlarının helezoni desenler yaptığı yolun sonundaki iki katlı eve girince uşak bizi yukarı çıkarırdı. Reşit Bey'in piyanolu çalışma odası üst kattaydı çünkü. Reşit Bey dedemle kucaklaşır, beni sevgiyle öperdi. Uşak beni kucaklayıp kuyruklu piyanonun üzerine oturturdu. Reşit Bey'le Reşat Bey, geçmiş zamanı konuşadururlarken, ben piyanonun üzerinde, tafta elbisem, kocaman kurdelelerimle süs bebeği gibi oturmuş, yüksekte uçan bir kuş olduğumu hayal ederken, bir yandan da onları seyredirdim. Beş yaşındayken uzaylının ne olduğunu bilmezdim ama, bu iki ihtiyarın kılık kıyafetleri, tavırları ve konuştukları dil yüzünden, yaşadığımız dünyanın çok dışında, bambaşka bir yere ait olduklarını sezerdim. Dedem, torunlarıyla beraberken, sadeleştirmeye zorladığı dilini serbest bırakır, zincirleme tamlamalarla, velakinlerle, mirim efendim'lerle, hiç anlamadığım kelimeler ve değişik bir tınıyla konuşurdu arkadaşıyla. Çoğunlukla geçmişe dair siyasi dedikodu yaparlar ve birlikte katlandıkları sürgün günlerini yâd ederlerdi, öyle derdi dedem... Osmanlı'dan arta kalan kader arkadaşlarının, elbette vardı birbirlerine söyleyecekleri. Belki de koca bir imparatorluğu yüzyılların içinde çöküşe götüren hataları tartışıyorlardı ve o sistemin bilgili, donanımlı, dürüst elemanları olarak hatalı gidişi önleyememiş olmalarının ezikliği yüzlerine yansırı. Çok kederli görünürlerdi çünkü. Sohbet anlarında omuzları büsbütün çöker, gözleri sık sık dalar, sesleri titrerdi. Çay servisiyle

sohbet bölünür, çayların içilmesinden sonra da Ahmet Reşit Bey şiirlerini okumaya başladılar. İşte o zaman ben kulak kesilirdim. Kelimelerin ne anlama geldiğini bilmesem de, kulağıma ahenkle, âdeta bir müzikle çarpan yaşlı, yorgun sesi dinlerdim hiç sıkılmadan. Başka bir li-

59

sandı evet, sözcükleri anlamazdım hayır, ama şiir olduğunu bilirdim kelimelerdeki bu durgun musikin.

Evimize döndüğümüzde, anneannem hep,

"Brunne et Blonde'yi okudu mu, Reşit Bey?" diye sorardı.

Dedem de kızına sitem ederdi. Çünkü 'Brunne et Bloûde' Reşit Bey'in batı tesirinde kalarak yazdığı, Fransızca kelimelerle dolu, dedemin hiç sevmediği bir şiiriydi.

"Hayır efendim," derdi dedem, "bize rubailerinden okudu. Ayşe Sultan da pür dikkat dinledi."

Bana 'Ayşe Sultan' diye hitap ederdi dedem, çünkü onun ilk göz ağrısı yetim torununun kızıydım ve dedemin gönlünün sultanıydım. Bu makamı kaybetmemek için de Ahmet Reşit Bey'in şiirlerini dinlemek dahil, dedemin her istediğini yapmaya hazırdım. Belki de hakikaten, diğer kuzinlerime olan ayrıcalığıma korumak için katlandığım şiir saatlerinin, henüz dört-beş yaşındayken kulağıma dolan ahengindendir, şiire sevdalı olmam, anneannemin dediği gibi.

Dedemin ölümünden sonra, aile bu kez de nenemin etrafında halkalandı. Nenem, dedemden beş yıl fazla yaşamış olmasına rağmen, dedemin çok daha derindi izleri bende. Her gece yatağımda söylemeye çalıştığım, dilimin dönmediği duaları da, A'ya Ayn, K'ya Kaf, M'ye Mim diyerek ezber ettirdiği ilk alfabemi de sevgili dedemden öğrenmiştim, Osmanlı'ya dair imler de ondan yadigârdır bana. Dedem, cumhuriyet kerhen de olsa ayak uydurabilmiş, yeni harfleri hemen öğrenmiş, hatta anneannemin 'Hidiv'in Bankası' dediği bir bankada müdürlük bile yapmıştı. Ama gönlünde yatan kesinlikle imparatorluğun değerleriydi. Hiç kimse onun önünde saraya, Osmanlı'ya veya herhangi bir padişaha dil uzatmaya cesaret edemezdi. Belleğimde tiril tiril keten giysileri, bembeyaz saçları, Panama şapkası ve bastonuyla, bir başka çağın zarafet sembolü gibi kaldı dedem. Oysa nenemi; kocasına 'Reşat Bey' ve 'siz'

60

diye hitap eden bu çok uzun saçlı, beyaz tenli Çerkez kadını, yaşamının son yıllarındaki huysuzluklarıyla hatırlarım hep.

Nenemin ölümüyle, ailenin reisliği, sıradaki diğer uzun saçlı, beyaz tenli kadına, kız kardeşlerin en büyüğü anneanneme geçti ve kalabalık kadınlar ordusunun başcadısı anneannem oldu bu kez. Yasaklar değişmedi. Ölümünden, ticaretten, paradan söz etmek, yaş sormak münasebetsizlerin, kendini bilmezlerin işiydi, aşktan konuşmak ise çok ayıptı. Bunlar, kibarlıktan nasibini alamamış insanların tenezzül gösterecekleri konulardı. Oysa anne tarafımdan gelen kadınlarda bir soyluluk iddiası vardı. Onlar Çerkezlerin Bijeduh soyundan inen, Kamçeriko Hasan Bey'in efradıydılar ve bu, hikmeti ancak Çerkezlerden menkul ayrıcalık, sırtlarına adeta bir kambur yüklüyordu. 'Yapılması' ve 'yapılmaması' gereken uzun bir liste oluşturuyordu, soylarının asaleti. Ayrıca kibarlık ve güzellik üzerine de tekel koymuş gibiydiler; geniş ailenin dışında kalan insanları özellikle de kadınları, küçümsemekten beğenebilmek, yapabildikleri en zor şeydi. İnce belli, küçük ayaklı, beyaz tenli pek çok Çerkez kızının sarayda hizmete durmuş ya da padişah koynuna sokulmuş olmasından doğan bir aşağılık duygusunu yenme güdüsüyle mi kendilerini İngiliz sarayının prensesleri gibi görürlerdi, bunu hiç bilemedik; ama annemle benim için, bizden bir önceki kuşağın bu yaklaşımı hep bir alay konusu olmuştur aramızda.

İşte, aşkın ayıp sayıldığı ve sevmeye, nazlanmaya, el üstünde tutulmaya şartlanmış kadınlarla dolu evde (bu olguyu altüst eden 'küçük teyze'ye rağmen) bu bilgilerle donanmış genlere sahip olan benim sevda kültürüm çok geniş olamayacağından, Nâzım üstüne yazılmış her bir kitabı satır satır okuduktan sonradır ki ancak, hayatındaki kadınlar arasında en çok son eşi Vera'ya vurgun olduğuna karar verebildim.

Vera'ya olan aşkı, diğer iki eşi Piraye ve Münevver'e duyduğu derin sevgiden ve saygıdan yoksundu bence. Cinselliğe odaklanmış bir tutkuydu, gençliğini ve fiziksel gücünü geride bırakmış, yaşlı, yorgun ve hasta bir adamın kendinden çok genç, güzel bir kadına onulmaz bir sevdıyla vurulmasıydı, iç paralayan bir aşktı bu. Hele de aynı adamın yirmili, otuzlu yıllarda zincirlere vurulmuş kükreyen bir aslandan farksız,

(...)

Biz altı yüz adet

kadınsız erkeğiz. Alınmış elimizden

doğurtmak imkânımız. En müthiş kudretim yasak bana: yeni bir hayat aşılama, bereketli bir rahimde yenmek ölümü, (..)19

ve parmaklıkların ardındayken dahi, kadınları baştan çıkarabilecek hünere sahip olduğunu düşündüğümüzde!

(...)

Azgın bir teke gibi belden aşağım,

kıl içinde

vebeynime vuruyor ekşi ekşi kokusu...

Ağır, beyaz elini koy alnıma,

bir şafak seyrededer gibi seyredeyim seni.

Beni yalnız bırakma kızıl saçlı bacım,

yoksa ben bir haltlar karıştıracağım...20

diye endişelenen, 1945 baharında Piraye'ye,

19 "Lodos", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

20 "Melodram (1. Perde)", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

62

Bahardı sevgilim bahardı, ve bahtiyar olabilmek için

toprakta, havada, suda, her şey vardı, sevgilim, her şey hazırdı,

her şey vardı.21

diye seslenen şairin, ne inanılmaz ve zor geliyor bana, aşağıdaki satırlarını, yukardakilerden bir otuz yıl sonra okumak.

(...)

İçimde mis kokulu

kızıl bir gül gibi duruyor zaman.

Ama bu gün cumaymış, yarın cumartesiymiş,

çoğum gitmiş te azım kalmış, umurumda değil.22

Çok daha karamsar olduğu günler de vardı Nâzım'm, aşk acıları içinde

kıvrandığı, sevda günahlarının bedelini ödediği. Sanki gözyaşı döktürdüğü

kadınların; yarı yolda bıraktığı karılarının, sevgililerinin birikmiş intikamını almaktaydı ondan Vera:

(...)

yarmışım göğsümü

yüreğimi yiyoruz bir dişiyle beraber. Mektup yaz, telgraf çek, telefon et, geliyorum, geliyorum, geliyorum de, ölüm, uslandır beni.13

Meşakkatli hayatında ilk kez ölmek istiyordu Nâzım, çünkü ayrıydı Vera'dan ve ne onunla yapabiliyordu ne de onsuz. Büyük

21 "Bir Bahar Manzarası", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

22 "Vera'ya", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi Yayınları.

23 "Yamyamlar", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi Yayınları.

63

yaş farkıyla âşık olmuş her insanın o kuşkulu, kıskanç, hırçın ve mutsuz ruh halini yansıtmaktaydı şiirlerinde, hem de hiç gocunmadan.

Ayrılık demir çubuk gibi sallanıyor havada

çarparıyor yüzüme gözüme

sersemledim
kaçıyorum ayrılık kovalıyor beni yolu yok elinden kurtulmanın dizlerim kesildi
yıkılacağım
ayrılık zaman değil yol değil ayrılık aramızda bir köprü kıldan ince kılıçtan
keskin

kıldan ince kılıçtan keskin ayrılık aramızda bir köprü seninle diz dize
otururken de24

Oysa, sevdalarının ilk günlerinde, Vera'yla yine diz dizleyen ve Vera'nın
sadece ona ait olduğundan kuşku duymazken VERA'NIN UYANLIŞI'nı yazıyordu Nâzım,
şairlerini okuyabilme şansına ermiş tüm kadınları kıskandırarak.
Sabah karanlığında telgraf direkleri,

yol. Sabah karanlığında aynası parlayan
konsol
masa

terlik, eşyalar birbirini yeniden görüp
tanır. Odamızda sabah karanlığı bir yelken gibi aydınlanır.

24 "Adsız (6 Haziran 1960)", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi
Yayınları.
64

Odamızda pırlanta yüzük gibidir mavi serinlik. Yıldızlar ağarır odamızda. Çok
uzakta,

gökyüzündeki derenin dibinde ağarır taşlar. Başı yastıktadır gülümün
alabildiğine geniş kuştüyü yastıktadır başı. Elleri iki ak lale gibi
yorganın üstündedir. Saçlarında huşlar ötüşmeye başlar. (...)

açılır yastıkta kocaman gözleri gülümün.

Dumanlı dağ gölleri gibidirler henüz.

içlerinden mavi balıklar geçer kıvıltılarla

diplerinde yeşil çamlar durur

bakarlar derin dümdüz

rüyalarının sonu sabah karanlığına pırıl pırıl vurur

aydınlanırım,

kendi kendimi görüp yeniden tanırım

kıyasıya bahtiyarımdır

azıcık utanırım ama azıcık. Yolculuğa hazır bir yelken gibidir,

aydınlık bir yelken gibi

sabahleyin odamızda karanlık. Gülüm çıkar yataktan bir
kayısı gibi çıplak. Mavi afişteki güvercin gibi aktır sabah karanlığında
yatak.25

Sevdaya böylesine teslim olmuş, edilgen âşık rolündeki Nâzım ile bu aşka
biraz dudak bükerek bakan mağrur Vera, ben doğduğumda anne tarafımda orta yaşı
aşmış olan kadınların hayalimdeki gençliklerini çağrıştırmıştı bana.

25 "Sabah Karanlığı", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi Yayınları.
65

Nenem ve kızları, uzun sarı saçlarını ve bembeyaz tenlerini elbette görücü
usulü evlendikleri, kendilerinden yaşça çok büyük ve baba evine içgüveysi giren
kocalarına sunmuşlardı sadece. Ama kimbilir ne naz ve edayla! Belki sevmenin
ayıp olacağını düşündüklerinden, belki de kuşaklarca bastırılmış duyguların
artık körlenmiş olması nedeniyle, onlar için aşk 'sevmek' değil 'sevilmek'ti.
Kocaları, bulunmaz hint kumaşı genç ve sarışın zevcelerine hayrandılar. Piyano,
keman ve ut çalan, çat pat Fransızca konuşan ve babalarının konağında kocalarına
devrin her lüksünü sunan güzel eşlerinden bir de sevgi talep etmek densizlik
olabilirdi. Bu malumatlı ve kibar kızlar, cinselliği olmayan melekler,
kocalarına aşk yerine, tevekküllü bir tahammül ve saygı gösterecek terbiyeyi
elbette almışlardı, ama yüreklerindeki tüm sevgiyi çocuklarıyla torunlarına
ayırmışlardı. Eğer kocalarını da sevdilerse bunu öyle maharetle sakladılar ki,
ben sevmeyi sevmeye tercih ettiklerini düşündüm hep ve yukarıdaki mısraları
okuduğumda onları hatırladım.

Onların da dumanlı dağ gölleri gibi gözleri, ak lale gibi elleri, çıplakken kayısıyı andıran bedenleri vardı, herhalde. Ak yataklarında, kendilerine tutkun, olgun erkeklerin koynundan çıkarlardı sabah karanlıklarında. Hatta belki çıkmazlardı...

"Büyükbaban, sabah karanlığında hastaneye giderken, beni uyandırmamak için usulca ayaklarımı öperdi... Öylesine severdi beni. Ne yazık, sizler sevmeyi hiç bilemediniz," demişti bir keresinde anneannem, evlilikleri hüsrarla bitmiş kuzinlerimi ve beni kastederek. Doğruydı. Benim kuşağım sevmekten nasibini alamamıştı. Hoyrat ilişkilerde yıpranıp durmuştuk. İnce, nazık, kibar erkekleri babalarımızın, büyükbabalarımızın kişiliklerinde tanımış ya da sararmış fotoğraflarda sürmüştük izlerini. Ben, doktor büyükbabamı sadece resimlerde görmüştüm. Ben

66

doğmadan önce, annem öğrenciyken ölmüştü. Hiç tanımadığım büyükbabamın, sırtında doktor peleriniyle asker üniforması içindeki açık kahverengi kalın karton resimlerine uzun uzun bakardım, yüzünde kendime ait bir iz bulabilmek için.

"Boşuna bakıp durma, sen güzelliğini benden aldın," derdi anneannem.

"Anneanne, büyükbabam sana aşk mektupları, aşk şiirleri yazar mıydı?"

"Terbiyesiz!"

"Yazar mıydı anneanne?"

"Nereden çıkartıyorsun bu münasebetsiz sualleri? Aşktan başka şey bilmez misiniz siz?"

"Çok merak ediyorum."

"İnsanların hususiyetlerine girilmez."

"Bu hususiyet değil ki, yazar mıydı, yazmaz mıydı?"

"Allah'tan bana yazdıklarının hepsi eski Türkçe, bir gün ben öldükten sonra elinize düşecek olurlarsa maazallah, okuyamayacaksınız."

Sana şiir yazdığı oldu muydu, ister miydin sana şiirler yazmasını, ister miydin Nâzım gibi bir sevgilin olmasını anneanne, uzun sarı saçlarının her bir teli için ayrı bir satır, hareli yeşil gözlerin için dörtlükler yazacak? Sevdasını, tutkusunu parmaklarının ucundaki reçel misali, ev eşyalarına, masalara, iskemlelere, halıya dahi bulaştıran, sevdiği kadınla soluk alan, hayat bulan bir erkeğin olsun ister miydin, aşağıda yazılı şiirde olduğu gibi? İskemleler ayakta uyuyor

masa da öyle serilmiş yatıyor sırt üstü kilim

yummuş bakışlarını , ayna uyuyor pencerelerin sımsıkı kapalı

gözleri

67

uyuyor sarkıtmış boşluğa bacaklarını balkon karşı damda bacalar uyuyor

kaldırımda akasyalar da öyle bulut uyuyor

göğsünde yıldızıyla evin içinde dışında uykuda aydınlık Uyandın gülüm iskemleler uyandı

köşeden köşeye koştular masa da öyle. doğrulup oturdu kilim

nakışları açıldı katmer katmer ayna seher vakti gölü gibi

uyandı açtı kocaman mavi gözlerini pencereler uyandı balkon

toparladı bacaklarını boşluktan tüttü karşı damda bacalar

kaldırımda akasyalar ötüştü bulut uyandı

attı göğsündeki yıldızı odamıza evin içinde dışında uyandı

aydınlık

doldu saçlarına senin

dolandı çıplak beline ak ayaklarına senin.26

Anneannem, Nâzım'm 'Vera Tulyakova'ya derin saygılarımla' diye başlayarak yazdığı SAMAN SARISI'nı hiç okumadı. Okusaydı, muhtemelen sevmezdi. Garlarda, karların içinde, tren ranzalarında yeri yoktu onun. O saydam bir peri gibiydi, gül bahçelerinde dolaşmak için yaratılmış. Gençliği, kadınlığı ve mutluluğu uzak hayallere dönüşmüş, yüksek tavanlı köşk odalarında kalmıştı,. Oysa Vera kalın dudaklarıyla kanlı canlıydı, Nâzım'ın kaleminde.

26 "Vera'nın Uykudan Uyanışı", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi Yayınları.
68

Seher vakti habersizce girdi gara ekspres
kar içindeydi
ben paltomun yakasını kaldırmış perondaydım
peronda benden başka kimseler yoktu
durdurdu önümde yataklı vagonun pencerelerinden biri
perdesi aralıktı
genç bir kadın uyuyordu alacakaranlıkta alt ranzada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı
(...)
ak boynu uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
(...)
aynaların içinde iniyorum merdivenleri belki yirmi yaşımıdayım belki yüz
yaşımdayım vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarısına (...)
yıllarca Avrupa ve Asya otellerinin hollerinde oturup içtikti
yudum yudum şehirlerimizin hasretini
iki şey var ancak ölümle unutulur anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü (...)
seher vakti habersizce girdi gara ekspres yağmurlar içindeydi Prag bir gölün
dibinde gümüş kakma bir sandıktı kapağını açtım
içinde genç bir kadın uyuyor camdan kuşların arasında saçları saman sarısı
kirpikleri mavi yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
27 "Saman Sarısı", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi Yayınları.
69

Gözlerimi sımsıkı kapatıp hayallere dalıyordum. Şiir bilmez, kıymet bilmez, sevgi bilmez erkeklerle geçirdiğim yılların tümünü verip şeytana, bu şairle tek bir yıl geçirmek için pazarlık edebilmeyi isterdim. Benim için de üç satır yazsın diye, tek bir yıla değil, tek bir aya da razı olurum belki. Benim için de üç satır... ama tutkuyla âşık olduğu Vera'ya yazdıklarından değil de, şefkatle, saygıyla âşık olduğu Hatice Piraye'ye yazdıkları türden, çünkü bence Nâzım en güzel aşk şiirlerini, onu, demir parmaklıkların gerisinde on iki yıl bekleyen kızıl saçlı karısına yazmıştı, herhalde en güzel şiirleri o hak ettiği için.

Hoş geldin, kadını benim, hoş geldin.
Yorulmuşsundur,
nasıl etsem de yıkasam ay açıklarını,
ne gül suyum, ne gümüş leğenim var.
Susamışsındır,
buzlu şerbetim yok ki, ikram edeyim.
Acıkmışsındır,
sana beyaz keten örtülü sofralar kuramam
memleket gibi esir ve yoksuldur odam.

Hoş geldin, kadını benim, hoş geldin! Ayağını bastın odama
kırk yıllık beton çayır çimen şimdi. Güldün,
güller açıldı pencere demirlerinde. Ağladın,
avuçlarıma döküldü inciler; gönlüm gibi zengin
hürriyet gibi aydınlık oldu odam. Hoş geldin kadını benim, hoş
geldin28

28 "Hoş Geldin", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.
70

Güneşte
denizin sonunda mavi bir duman gibi
gözümde tütüyorsun. Yeşil bir erik dalı yüreğim
sen altın tüylü bir yemiş

sallanıyorsun. Fakat ben seni böyle bir yemiş ve bir duman gibi görmenin

yerine sahiden görmek istiyorum çıplak ayaklarını sahiden dokunmak istiyorum uzun parmaklı ellerine!...29

Aşkı ayrılık mı besliyordu acaba, Fuzuli'nin dediği gibi.

Sabahtan akşama, yaşamın türlü derdiyle boğuştuğundan sonra, allahın günü aynı dört duvarın içinde, yorgun ve bezgin buluşan insanların birbirlerine bir çift hoş söz edebilecek nefesi bile kalmıyordu... nerde kalmış birbirlerinin çıplak ayaklarına, ya da uzun parmaklarına arzuyla dokunacak gücü bulmaları.

Nâzım, Kadıköy'deki ahşap evinde oturaduraydı, gün bitimlerinde taa İstanbul tarafından, önce vapurlarda sonra tramvaylarda itiş kakış, karşı yakadaki evine döndüğünde yorgun argın, fark edebilir miydi karısının gözlerindeki balı? Kimbilir belki bu kadar sevmezdik birbirimizi uzaktan seyretmeseydik ruhunu birbirimizin. Kimbilir felek ayırmasaydı bizi birbirimizden Belki bu kadar yakın olmazdık birbirimize..?0

Belki de en müthiş gıdası ayrılık ve özlemdi aşkın.

Belki ben de öykündüğüm şiirleri hak edebilmek için, kavuş-

29 "Yaşamak Kasideleri", Yalar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

30 "Rubailer (3. Bölüm)", Kuvöyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

71

maların imkânsız olduğu, buluşmaları ancak kaçamaklarda saklı sevdalar yaşamalıydım. Yoğun hasretler içeren mektuplar gidip gelmeliydi sevdiğimle aramızda. Çok uzun ve meşakkatli yollara düşüp düşüp, Mecnun gibi, hüsrarla dönmeliydim her seferinde. Ellerimi uzattığımda hep bir hayale dokunup uyumak... sarılıp yatmak mümkün değil, bende senden kalan hayale...

Oysa ne somut bir yaşamdı benimki, aşkı besleyecek tüm hasretlerden uzak... Kocam her gün beşi tam on iki geçti mi, İsviçre treni gibi vaktinde, zırrr diye zili çalar, girerdi açtığımız kapıdan içeri (anahtarını asla kullanmazdı, evdekiler ne güne duruyordu; birisi, yapmakta olduğu işini bırakıp ya üst kattan inecekti ya bodrumdan yukarı çıkacaktı ya bahçeden dolanıp gelecekti evimizin efendisine kapıyı açmak için) ve varlığıyla doldururdu yuvamızı... Varlığı hayli gürültücüydü. Ev halkı sağa sola seğirtirdi, gazetelerini, o gün gelen postayı, telefon edenlerin listesini vermek ve çayını hazır etmek için hemen... çayın yanında da fırından yeni çıkmış üstü kaşarlı ekmekler, ayva reçeli, sahanda yumurta... mutlaka... ben, o eve adımını attığı anda evde bulunmalıydım. Yaşamım, çocuklarıma ayrılan zamanın dışında, beşi on iki geceye kadar bana, o eve girdiği andan itibaren ona aitti. Gocunmazdım bundan. Ben kocamın tüm gününü işyerinde geçirip döndüğünü sanırdım. En ufak bir kuşku olmazdı iki mahalle ötedeki işinden gelmediğine dair. Bambaşka tatlar tadarak, değişik hazlar alarak, ayrı dünyalardan geçerek geldiğinden habersizdim. Başka kadınların ayak izleri üstünde yürüdüğümü bilmezdim.

Sorardı, "Çocukların dersi bitti mi?" "Bitti."

"Sen neler yaptın?"

Binlerce, milyonlarca kadının gün boyu yaptıklarını ya da yardımcı tutabilecek kadar şanslıysalar yaptırdıklarını... hafta so-

72

nu, bayram seyrân demeden, yıllık, aylık, haftalık izin almaksızın yaşam boyu ve her allahın günü yapmakla yükümlü oldukları işleri, elbette... Yataklar havalanır, odalar silinir süpürülür, çamaşırlar yıkanır, gömlekler pantolonlar ütülenir, yemek de pişerdi, zeytinyağlısıyla iki kap. Çocuklar okuldan alınır, kahvaltıları verilir, dertleri dinlenir, dersleri kontrol edilirdi. Benim de aralarında bulunduğum binlerce, milyonlarca kadın, bütün bu işler için ne maaş, ne ödül, ne takdir ne de bir teşekkür beklerdi. "Akşama bir program yaptın mı?" diye sorardı kocam.

Sıkılmasın diye akşama da bir program yapmış olurum. Berbere de giderdim ki, bakımlı, alımlı, güzel gözükeyim. Ama Allah kahretsin, iki satır yazı yazacak vakit yine kalmazdı bana. Yazıyı neden mi yazıyordum? Hiiiç, hep derdi ya, biraz çatlak olduğum için herhalde...

Benim ona, "Ya sen neler yaptın bugün benim için ve neler yapmaya hazırlanıyorsun bu gece? Şiirdeki gibi ellerimin ve çıplak ayaklarımın farkına varmaya ne dersin?" diye sormak aklıma gelmezdi. Evliliklerin güvene dayanmasına, ihanetlerin evlerden uzak olmasına şartlandırılmış bir genç kadın olarak, kesin, sert, değişmez görüşlere sahiptim. İnsanoğlunun yumuşaması, hoşgörü eşiğinin artması ve sonunda filozof kesilmesi (ya da tam bir vurdumduymaza dönüşmesi) için, acılardan, zorluklardan, hatalardan, çabalardan, aşklardan ve sevgiden ve özveriden döşeli uzun yılları yokuş yukarı yürümesi gerekiyormuş. Bilmezdim.

Bana uzak başka yaşamlardan gelirdi kocam, ben henüz bilmiyordum ama yorgun ve doygun gelirdi. Oysa ben hep vardım ona. Öğlen vakti, saat ikide, saat dördte, saat beşte, saat beşi on iki gecedен, evden ayrıldığı ertesi sabahın dokuzuna kadar vardım, vardım, vardım. Evimizin dört bir yanını dolanan bir de bahçemiz vardı. Hiç yan yana oturmamıştık sanırım o bahçede.

Nâzım da her günün bir önceki günden hiç farklı olmadığı,

73

yaşamın o biteviye sarmalında kalaydı, Çankırı Cezaevi'ne düş-meyeydi, cezaevinin küçük bahçesinde yan yana oturduklarını anlatan aşağıdaki satırları yazabilir miydi karısına, 1940 Temmu-zu'ndaV

(...)

Hapishane avlusunda

bir bahçemiz vardı. Sıcak bir duvar dibinde

on beş adım kadardı. Gelirdin,

yan yana otururduk, kırmızı ve kocaman

muşamba torban

dizlerinde... Kelleci Memet'i hatırlıyor musun? (...)

"Hanım abla" derdi sana. Bizim bahçemizden küçük bir bahçesi vardı

tepemizde, yukarda, güneşe yakın, bir konserve kutusunun içinde... Bir Cumartesi gününü, hapisane çeşmesiyle ıslanan

bir ikindi vaktini hatırlıyor musun? Bir türkü söyleyeydi

kalaycı Şaban Usta, (...)

O kadar resmini yaptım senin bana birini bırakmadın. Bende yalnız bir fotoğrafın var: bir başka bahçede

çok rahat çok bahtiyar

74

yem verip tavuklara gülüyorsun.

(....)31

Ne çok isterdim böyle şeyler yazsın benim için de birileri; iyimser, sıcak, sevecen, paylaşılmış günlerden, paylaşılmış bir şeylerden haberler veren.

Bir akşam üstü

oturup

hapishane kapısında

rubailer okuduk Gazali'den:

"Gece:

büyük lâciverdi bahçe. Altın pırıltılarla devranı rakkaselerin. Ve tahta kutularda upuzun yatar ölümler."

Bir gün eğer, benden uzak, karanlık bir yağmur gibi, canını sıkarsa yaşamak

tekrar Gazali'yi oku. Ve Pîrâyende'm benim, ben eminim

sen sadece merhamet duyacaksın ölümün karşısında onun

ümitsiz yalnızlığı

ve muhteşem korkusuna. (...)

Bilmiyorum, neden

31 "Çankırı Hapishanesinden Mektuplar", Kuvvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

75

aklımda hep

ilkönce senden duyduğum Çankırlılı bir cümle var: "Pamukladı mıydı kavaklar

kiraz gelir ardından." Kavaklar pamukluyor Gazali'de, fakat
görmüyor, üstat,
kirazın geldiğini. Ölüme ibadeti bundandır. (...)
Açıldı demirlerin dışında
büyük lâciverdi bahçem Asi ol an hayattı r...

Beni unutmaz Hatçem..

32

Böyle şeyler de yazsın isterdim bir erkek benim için, yaşamdan ve ölümden söz eden, birlikte Gazali'yi okuduktan sonra. Kimbilir, belki aşktan da önemli olan, birlikte Gazali'yi okuyabilmektir, yan yana oturabilmektir bir bahçede. Belki de değildi. Aslında her şey ne kadar önemsizdi düşünürsek, ne kadar uçucu, ne kadar geçici, müphem ve soyuttu. Aslolan ne birlikte kitap okuyabilmek, ne yan yana oturabilmektir bir bahçede, ne sevmek ne de aldatılmamaktır. Aslolan hayattı, hayat!

Ve o hayatın ortasından, içtenlikle ve iyimserlikle seslenebilmektir sevgiliye...

Mavi gözleri mahmur lepiska saçları darmadağın,
32 "Çankırı Hapishanesinden Mektuplar", Kuvûyi Milliye, Şiirler 3, Yapa Kredi Yayınları.
76

çıplak ılık teninde bürümcük geceliği, '
yani açık saçık,

hatta hayasızca biraz, çıkar ansızın yatağından
bizim İstanbul'da bahar⁵²,

İstanbul'da bahar! İstanbul... yılların içinde, Piraye giderek bedeninden sıyrılıyor, İstanbullaşıyordu Nâzım'ın gözünde. Sanki şehri ve karısı yekvücut olmuşlardı. Birine dokundumuydu ötekini okşuyordu, birini öperse, diğeri ürperecekti.

Köprüden, emanetçi Nuri Efendi'ye verip
bir servi sandık yollasa bana memleketim

İstanbul, bir gelin sandığı. Çınnn! diye çingırağını çınlatıp kapağını açsam: "İki top şile bezi, iki çift bürümcük gömlek, kılaptan işlemeli mermerşahi mendiller, Edirne sabunları, tülbent torbalarda lavanta çiçeği ve SEN çıksan içinden. (...)

Vay, anam, vay, ne kadar güzelsin. Gülüşünde İstanbul'un abuhavası, İstanbul'un lezzeti bakışında.

A benim sultanım efendim, izin versen ve cüret edebilse Nâzım Hikmet kulun koklayıp öpmüş gibi olacak yanağını İstanbul'un³⁴

33 "Mavi Gözleri Mahmur", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapa Kredi Yayınları.

34 "Köprüden Emanetçi Nuri Efendiye," Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapa Kredi Yayınları

77

Bir erkeğin sevgilisini doğup büyüdüğü şehri gibi sevebilme-sinden daha içten, daha yürekten, daha bütün bir sevgi olabilir miydi?
(...)

Ne güzel şey hatırlamak seni:

bir mavi kumaşın üstünde unutulmuş olan elin
ve saçlarında

vakur yumuşaklığı canımın içi İstanbul toprağının...

İçimde ikinci bir insan gibidir

seni sevmek saadeti...

(...)³⁵

Uzaktaki şehrimin damları üzerinden ve Marmara denizinin dibinden geçip sonbahar topraklarını aşarak

olgun ve ıslak geldi sesin. (...)³⁶

sevgilim, senin mekânın olan

ve nereye sürülsem, hangi hapiste yatsam

sırtımda, torbamın içinde.götürdüğüm ve evlât acısı
gibi yüreğimde, senin hayalin gibi gözlerimde taşıdığım
şehir..37

Nâzım'ın Piraye'ye yazdığı aşk şiirleri İstanbul ile sımsıkı örülmenin yanı sıra bir de yorgun yılları taşıyordu mısralarında.

35 "Saat 21-22 Şiirleri", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

36 "8 Kasım 1945", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

37 "13 Kasım 1945", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

78

O yıllar ki, bitmek bilmiyordu, geçmek bilmiyordu. Belki de insanoğluna yapılabilecek en büyük işkenceydi, onu zamanın demir parmaklıklarıyla sarmalamak.

Mahpusun; dört duvar, bir tavandan ibaret tecrit odasının ço-ok ötesinde, bir içsel işkence mekânı olduğunu görebilmem için yine Nâzım tutmuştu feneri önüme. Karısının ağzından yazdığı mektupla başlıyordu yılların bitmeyecek çilesi ve şiir be şiir akıyordu seneler.

Hesabettim: bugün tam

sen içeri gireli üç sene oluyor ve ben ağabeyimin evindeyim iki senedir.36

Saat 21.

Meydan yerinde kampana vurdu, nerdeyse koğuşların kapıları kapanır. Bu sefer hapislik uzun sürdü biraz:

8 yıl... (...)39

(1945)

(...)

Sen ki her yerde "hazırı nazır"ımsın, konuşamayız seninle, duyamayız sesini birbirimizin:

sen benim sekiz yıldır dul karımsın...w

(1945)

38 "Ayşe'nin Mektupları", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

39 "25 Eylül 1945", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

40 "22 Eylül 1945", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

79

Hatunumun gözleri eladır da

içinde hâreler var yeşil yeşil: altın varak üstüne yeşil yeşil meneviş.

Kardeşlerim, bu ne biçim iş,

şu dokuz yıldır eli elime değmeden, ben burda ihtiyarladım, o orda. (..)41

(1947)

Dizboyu karlı bir gece,

sofradan kaldırılıp,

polis otomobiline bindirilip,

bir trenle gönderilerek

bir odaya kapatılmakla başladı maceram.

Dokuzuncu yıl biteli üç gün oluyor.

(...)42

Sevdalınız komünisttir, on yıldan beri hapistir, yatar Bursa kalesinde.

(...)43

(1947)

Ben içeri düştüğümde beri

güneşin etrafında on kere döndü dünya.

41 "Hatunun Gözleri Eladır da...". Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

42 "Dokuzuncu Yıldönümü", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.
43 "Yatar Bursa Kalesinde", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.
80

Ona sorarsanız:

"Lâfı bile edilmez,

mikroskopik bir zaman." Bana sorarsanız

"On senesi ömrümün." (...)

Şimdi on yaşına bastı,

ben içeri düştüğüm sene,

ana rahmine düşen çocuklara

Karıcığım,

Hasretliğin on ikinci yılı bu

on ikinci yılı Gönül ağzına kadar dolu Sen diyorum İstanbul

geliyor aklıma

istanbul diyorum sen Sen şehrim kadar güzelsin

şehrim senin kadar acılı.45

Ama bir şiiri daha vardı ki Piraye'ye gün be gün yazdıklarının arasında, tarihsizdi; değil on yıllara, yüz yıllara meydan okuyordu; içerde veya dışarda ve ne kadar çaresiz kalınırsa kalınsın, yine de yaşamın insana en müthiş armağan olduğunu haykırıyordu, Nâzım.

Bugün pazar. ...".

Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar.

44 "Ben İçeri Düştüğümden Beri", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

45 "Karıcığım Hasretliğin 12. Yılı Bu", Yatar Bursa Kalesinde, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları.

81

Ve ben ömrümde ilk defa gökyüzünün bu kadar benden uzak

bu kadar mavi bu kadar geniş olduğuna şaşarak kımıldamadan durdum.

Sonra saygıyla toprağa oturdum,

dayadım sırtımı duvara.

Bu anda ne düşmek dalgalara,

bu anda ne kavga, ne hürriyet, ne karım.

Toprak, güneş ve ben

Bahtiyarım...*6

Ve işte kreşendosu bence Piraye'ye yazdığı tüm şiirlerinin... aşkı, tutkuyu, cinselliği, hasreti ve çaresizliği bir solukta dile getiren rubaisi Nâzım'ın; Sarılıp yatmak mümkün değil bende senden kalan hayâle. Halbuki sen orda, şehrimde gerçekten varsın etinle kemiğinle ve balından mahrum edildiğim kırmızı ağzın, kocaman gözlerin

gerçekten var ve âsi bir su

gibi teslim oluşun ve beyazlığın ki dokunamıyorum

bile.*7

Evet, ben âşık olmaya Nâzım okudukça öykünürdüm gençliğimde, zamanın içimde mis kokulu kızıl bir gül gibi durduğu uzak yıllarda.

46 "Bugün Pazar", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınlan.

47 "Rubailer (5)", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınlan.

82

MEMLEKET Mİ, YILDIZLAR MI, GENÇLİĞİM Mİ DAHA UZAK?

Vatan hasreti ve bu hasretten yola çıkarak, İstanbul üzerine yazdığı şiirlerini, yetmişli yılların başında tanıdım Nâzım'ın. Özlemin satırlarda somutlaştığı, adeta elle tutulur hale geldiği, insanın içini burkan bu şiirlerini de çok sevdim. Öylesine içten ve yalındılar ki, şair neler hissettiyse vatanından uzaklarda, nasıl buram buram burnunda tüttüyse şehri ve sevdikleri, aynı duyguları ben de yüreğimde duydum, onları okurken. Memleketim, memleketim, memleketim,

ne kasketim kaldı senin ora işi,
ne yollarını taşımış ayakkabım,
son mintanın da sırtımda paralandı çoktan,
83

Şile bezindendi. Seri şimdi yalnız saçımın akında,
enfarktında yüreğimin, alnımın çizgilerindesin memleketim, memleketim,
memleketim...*8

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz, ben bir ceviz ağacıyım Gülhane
Parkı'nda, budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz. Ne sen bunun
farkındasın ne polis farkında. (...)

Yapraklarım ellerimdir tam yüz bin elim var. Yüz bin elle dokunurum sana,
İstanbul'a. Yapraklarım gözlerimdir, şaşarak bakarım. Yüz bin gözle seyredirim
seni, İstanbul'u. Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda. Ne sen bunun farkındasın ne polis
farkında.49

Yetmişlerin sonunda ise gözyaşları içinde okuyordum Nâzım'ı.

Vatan ve evlat hasretini, ilk elden bilir olmuştum, çünkü ben de gurbetteydim
artık. Kendimi sürgüne mahkûm etmişim. Çocuklarımı, babamı, annemi, anneannemi,
arkadaşlarımı, Boğaz'ı, Boğaz'daki evimi, şehrimin minarelerin ardında batan
güneşini, mavisini, lacivertini, lodosun, martıların, güvercinlerin seslerini ve
trafiğin gürültüsünü, kargacık burgacık merdivenli sokakların

48 "Yine Memleketim Üstüne Söylenmiştir", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi
Yayınları.

49 "Ceviz Ağacı", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

84

birbirleriyle dalaşırlarken birdenbire gözler önüne seriverdikleri muhteşem
deniz manzaralarını olduğu kadar, aynı sokakların pisliğini, tahammülü zor
keşmekeşini, dahası beyaz peyniri, siyah zeytini, simidi ve demli çayı, kuru
köfteyle kuru fasulyeyi, ıspanaklı böreği, mantıyı özleyerek yaşıyordum
Londra'da. Gönlüm kırıktı, evim paramparçaydı...

Rüzgârlı bir güvertede deniz suyuyla
tel fırçayla yıkanmış branda bezinden gömlek gibi
sırtımda keder.50

Hasta kediler nasıl iyileşene kadar gizli köşelere saklanırlarsa gözlerden
uzak, ben de yüreğimi tamir için kaçıp kuytulara saklanmışım. Beni
etkileyeceklerinden korktuğum yakınlarımdan uzakta, hayatıma yeni bir yön vermek
için düşünmece gelmişim uzak bir ülkeye. Şair gibi, ben de geberiyordum
kederden.

Geçip gitmiş günler gelin rakı için, sarhoş olun ıslıkla bir şeyler çalın
geberiyorum kederden51

Sığındığım evden çıkmıyor, bütün gün müzik dinliyor, kendime acıyor ve
Nâzım'dan şiirler okuyordum. Bunlar ne on dört yaşındayken okuduğum öfkeli
şiirlerdendi ne de Memleketimden İnsan Manzaraları'ydı. Bu kez, Nâzım'ın
satırlarından, sanki o bir dervişmişçesine, sevgi yansıyor. Yıllar
yumuşatmıştı Nâzım'ı, onu bir bilge, bir filozof eylemişti.

Yavaş yavaş, onun her şeyi, herkesi kucaklamaya hazır engin

50 "Rüzgârlı Bir Güvertede", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi
Yayınları.

51 "Günler", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

85

sevecenliği, içimi ısıtmaya ve benden taşıp adeta çevremdeki insanlara ve
eşyalara da yayılmaya başladı.

Gün geldi, kendimi ve sorunumu bunca önemsediğimden utanç duyar oldum. Koca
bir evrenin ortasında ne kadar da önemsiz olduğumu, diz boyu acının arasında
benim kederimin lafı edilmeye değmezliğini görüyordum, onu okudukça. Nâzım'ın
şiirleri beni terbiye ediyordu.

Hele de o hasret şiirleri! O, suratıma bir tokat gibi çarpan, beni tuttuğum yoldan geri çeviren, başka hiçbir şehirde yaşamama imkân olmadığını kalın kafama kakan, vatan özlemiyle, İstanbul hasretiyle yanan şiirleri.

Başka bir ülkede yeni bir hayata başlamak belki mümkün olabilirdi, maddi, manevi pek çok zorlukla başatmış biriydim ben, ama o İstanbul şiirleri vardı ya Nâzım'ın, işte onlarla başatmeyi başaramadım.

(...) . ??•;?

Mavi bulutlar geçiyor mavi kubbelerin üzerinden,
kırmızı bacaların,

beyaz kulelerin üzerinden mavi bulutlar geçiyor.

Bakıyorum Moskova'nın pencerelerinden birinden seni düşünüyorum memleketim memleketim, Türkiye'm seni düşünüyorum⁵²

Mavi bulutlar geçiyordu damların üzerinden ve beni alıp çocukluğuma götürüyorlardı. Mavi bulutlara takılıp yılların içinde akıyordum geriye geriye geriye doğru...

Haber şantiyeye ulaşınca, yörenin köylüleri azgın suların ortasında, şişme hayvan derisinden bir botun içinde bulmuşlardı babamı, doğumumu müjdelemek için. Eşek ve at üstünde Toroslar'ı, keleklerle nehirleri aşarak önce Adana'ya varmış, oradan tren-

52 "Seni Düşünüyorum", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.
86

le Ankara'ya geçmiş, dedemin işyerine çektiği, doğumumu haber veren telgrafını bulmuş, yine trenle İstanbul'a uzanmış ve ancak sekiz gün sonra kavuşabilmiş ti kızına.

Yirmilerin, otuzların, kırkların Coşkulu mühendisi, Toroslar'da sırtında mısın bir atın? Ben dünyaya gelirken şehirde Sen azgın sularındaydın Fırat'ın?

Babam, erken doğduğum için pamuklarla beslenmiş kundağımı ilk kez kucağına aldığı anda, neler hissettiğini bilirdim, çünkü anlatmıştı bana bir çok kez. Ama ilk karşılaşma anımızdaki benim duygularımı o hiç bilmedi. Söylesem de inanmazdı zaten, henüz sekiz günlükken onun Anadolu güneşi sinmiş tenini kokladığımda, dünya yüzünde yaşayan en güzel insanın kollarında olduğumu ve hayatım boyunca hiç kimseyi onu sevdiğim kadar sevmeyeceğimi hemen sezdiğimi...

Ben, kırklı yılların başında, Nişantaşı'nda doğdum bir eylül günü. Yaz henüz terk etmemişti doğduğum şehri ama sonbaharın hüzünlü kırmızısı çınarların, kestanelerin yapraklarına tek tük düşmeye başlamıştı birkaç günden beri.

Anneannem, annemi son muayenesine indirmişti öğlen vapuruyla Ada'dan. Doktorumuz Tefik Remzi Kazancıgil, annemin kocaman karnına hunisini dayayıp kalp atışlarımı dinlemiş,

"Senin daha en az iki haftan var doğuma kızım," demişti, "bo-. şuna şehirde kalmayın, Ada'ya dönün."

Nereden bilsindi az önce kalp atışlarını dinlediği bebeğin hastalık derecesinde tez canlı olduğunu, beklemekten nefret ettiğini ve yirmi dört saat içinde dünyayla kucaklaşmaya çoktan karar verdiğini.

87

O gün Ada'ya geri dönmemişlerdi ana-kız. Nişantaşı'nda, Şakayık Sokak'ın köşesini tutan evde oturan kız kardeşine gitmişlerdi anneannemin. Akşam yemeğinden sonra anneannem Narmanlı'daki yeni katlarına dönmüş, annem teyzesinde kalmıştı, aynı evde kardeş gibi büyüdüğü, benim de dayım bileceğim kuzeniyle yarenlik etmek için. Ben işte o gece doğacaktım alelacele. Ne anneannemin ne de doktorumuz Tefik Remzi'nin hastaneye varışlarını bile beklemeden, ebenin yanında dikilen büyük teyzemin ellerine doğuverecektim. Teyzem kulağıma kendi göbek adını fısıldayacaktı: Ayşe!

Belki de bu yüzden elinden nakış işlemekten ve piyano çalmaktan başka iş gelmeyen, annesi, babası ve kocası tarafından el üstünde tutulmuş anneanneminkine değil de, asker kocasının peşinde şehir şehir dolaşan, evinin ve çocuklarının işlerini kendi gören ve erken yıpranan cefakâr büyük teyzeminkini andıracaktı benim kaderim.

Ebe, aceleden üç kilonun epey altında doğduğum için, bir fare kadar küçük kundağımı annemin kollarına verirken, biraz da teselli maksadıyla, "Gözleri de tıpkı babasının kiler gibi maviş," demişti, annemin başucunda oturan dayımı işaret ederek. Annemle dayım birbirlerine bakıp gülmüşlerdi.

"Babası Fırat'ın üstünde, baraj sularının peşinde. Bebek zamanını beklemiş olsaydı, yetişebilecekti doğumuna," demişti annem.

Kollarına bunca aceleyle, hevesle atıldığım dünya, huzurlu bir yer değildi. Almanya'nın başına geçmiş olan deli, dünyayı saracak yangını ateşlemişti çoktan. Hitler anlaşmaları bozarak, önce Çekoslovakya'ya bulaşmış, sonra Avusturya ile birleştğini ilan etmiş, savaş yorgunu dünyanın pek de ses etmediğini görünce, iyice azıp Polonya'yı, Fransa'yı ve Hollanda'yı işgal etmişti. İngiltere ve Fransa bu gidişe dur demenin zamanı geldiğine karar vererek, savaşa girmişlerdi sonunda. Avrupa ne zamandır alev alev-

88

di ve benim doğduğum yıl, Hitler ordularını Bulgaristan sınırına kadar indirmişti. Şimdi, ya Türkiye üzerinden güneye inecek ya da kuzeye kayarak Sovyetler Birliği'ne saldıracaktı.

Bu nedenle, doğduğum ülkede savaş korkusundan bunalmış bir halk ile geceleri gözleri uyku tutmayan asabi bir hükümet vardı ve de günlük hayatı cehenneme çevirmiş bir savaş ekonomisi... pencerelere karartma için gerilen siyah kâğıtlardan, mavi ampullerden tutun, şekere, peynire, patiskaya kadar akla gelebilecek her şeyin hem karaborsası, hem kıtlığı...

İşte yine bu nedenle anneannem, şehre inerlerken, ada vapurunda yanında oturan hanımın eskisi gibi yumuşacık mermerşahi bulamamaktan ve pahalılıktan doğan yakınmalarını dinlemişti yol boyunca. İçinden, "İyi ki kundak bezlerim çoktan hazır ettim," diye düşünmüştü. Sadece kundak bezlerim değil, anneannemin kız mı oğlan mı olacağımı bilemediği için, değişik renklerde ördüğü giysilerim, patiklerim, battaniyelerim, çarşaf larım, tüm çeyizim hazırdı çoktan.

Anneannemin, annesi ve babasıyla yaz sonunda taşınacağı yeni apartman dairesi de hazırdı yaz başından beri. Badanası yenilenmiş, yerleri, kapıları sabunlu sularla defalarca silinmişti. Dedemle nenem, Beyazıt'taki kışlık konaklarını, anneannem kocasını genç yaşta o evde kaybettiği için, kızlarını taşınması zor anılarla dolu evden uzaklaştırmak niyetiyle satmışlardı. Ortanca kızları kendi oturduğu semtte bir daire bulmuştu onlara. Zaten ne zamandır söyleniyordu, koskocaman köhne evde soba derdiyle uğraşmayın, Nişantaşı'nda bana yakın bir yer tutalım size, diye. Evin içinde eski günlerde olduğu gibi hizmetkâr bolluğu da yoktu artık. Bir emektarla bir ahretlik kıza kalmıştı koca evin işi.

Hak vermişlerdi kızlarına. Bahçe içindeki konağı, hem masrafına dayanamadıkları, hem işinin üstesinden gelemedikleri için, ama en çok da anneannemi değişik bir yaşama taşıma maksadıyla satmışlardı, içleri burkularaktan.

89

Narmanlı Apartmanı, Teşvikiye'nin en güzel binalarından biriydi. Dedem, tutacakları katı gezerken, köşe penceresinden Teşvikiye Camii'ni gördüğünde,

"Eh, vakit tamama erdiğinde, buradan son yolculuğa çıkışımız da kolay olur, istasyon yakın, hemen şuracıkta..." demişti.

"Beybaba, böyle şeyler duymak istemiyorum... rica ederim." Anneannemin yaşlar titreşmişti göz pınarlarında.

"Âlemsiniz vallahi Reşat Bey, söylenecek şey mi bu kızımızın yanında, ağzınızdan yel alsın!" Nenem kocasına bakışlarıyla anneannemi işaret ederek, sinirli adımlarla çıkmıştı odadan.

"Vefatı bir facia gibi telakki etmeniz çok yanlış," diye söylenmişti dedem, kendi kendine.

Evi beğenmiş, hemen o gün kiralamışlardı. Ortanca kızlarının kocası, kira kontratosunu alelacele imzaladıklarım öğrenince, "Hiç pazarlık etmediniz mi?" diye sormuştu. "Bari peşinatı daha az tu tay diniz."

Şaşkın şaşkın bakmış damadına yaşlı adam, "Aklıma gelmedi doğrusu," demişti.

Dedemle nenem, şehrin yeni ve modern mahallesindeki bu güzel apartmanda dul kızları için yepyeni bir yaşam düşlemişler-di. Kırklı yaşların çok başındaydı anneannem, hâlâ güzeldi, elbette münasip bir kısmeti çıkardı hayırlısıyla. Ne var ki beklentisi çok değişikti kızlarının.

O, her gece rüyasında, cinsini belirleyemediği tombul bir bebek görüyordu. Ailesi ve dostları ona yeni bir eş, yeni bir hayat düşleyedursunlar, anneannem kendini, doğumunu iple çektiği bu bebeğe adamaya, kızının hamilelik haberini aldığı anda karar vermişti ve o gün bu gündür, yeni bir eşin veya hayatın değil, babası gibi mavi gözlü, annesi gibi sarışın tonton bir torunun hayalini kuruyordu sadece.

Ve o torun, daha iki haftası var dendiği günün gecesinde, tam da rüyalarındaki gibi sarı saçları, mavi gözleriyle geliverdi dünyaya. Üstelik bir kızdı. Hep ona ait olacak bir küçük kız!

90

Yol yorgunu babam, Narmanlı Apartmanı'nda, lohusa şerbetinin karanfil kokusu sinmiş salonundaki beşiğe eğilmiş, tarifi zor duygular içinde, bir haftalık kızına bakmıştı uzun uzun.

"Ben o doğar doğmaz adını 'Ayşe' diye okudum, üfledim kulağına," demişti büyük teyzem, "esas adı için sizi bekledik."

"Çok güzel bir isim koymuşsunuz efendim, esas adı Ayşe olsun."

"Bir başka adı daha olmasın mı ya da Ayşe'nin sonuna bir Nur veya Gül eklemeyelim mi?" diye sormuştu anneannem.

"Eklemeyelim."

Babam hep en yalını, en sadeyi sevdi ömrü boyunca. Süsten, abartıdan hiç hoşlanmadı. Bu yüzden benim adım da, anneannemin tabiriyle 'yalnız' kaldı.

Ailede, reisliğin bu yeni damat yüzünden kadınların elinden kaçmakta olduğunu hissettiyse de, memnuniyetsizliğini hiç fark ettirmedi anneannem. Bijeduh beylerinin kızları, bükemedikleri bileklerin karşısında renk vermemeyi iyi bilirlerdi.

Yılların içinde akıyordum...

İki aylık olunca yataklı trenle Ankara'ya götürmüşlerdi beni. İstanbul'dan ayrılmaya taa o yaşta isyan etmiş olmalıyım ki annem, anneannem ve can dostumuz Süreyya Ağaoğlu sabaha kadar beni bir battaniyenin içinde nöbetleşe sallamışlardı trenin dar koridorunda, susmam ve uyumam için.

İstanbul'daki geniş sofalardan, yüksek tavanlı odalardan sonra, birdenbire küçümen üç oda, bir de hol; Soysal Apartmanı! Kızılay'ın tam orta yerinde, meydanda duran ve her zaman üçü gösteren saate ve Güven Park'ın dev heykellerine bakan ilk baba-evim...

91

Osman, Betin, Nuri ye Misket, Madelet ve Ayper, ilk arkadaşlarım...

Adı, Kâzım Özalp'ten Ziya Gökalp'e değişen, evimizin önündeki caddede dümdüz yüründü müydü beş dakikada ulaşılan, adı Türk Eğitim Derneği'nden Ankara Koleji'ne değişen, ilkokulum.

Cadde, sokak ve okul adlarının siyasi rüzgârlarla biteviye değiştiği dünyamda, hiç değişmeyen arkadaşlarım Alev ile Emine ve yüzleri gözümün önünden sevgileri yüreğimden hiç sökülmecek öğretmenlerim, Leman Hanım, Naciye Hanım, Fikriye Başöğretmen...

Kızılay'ın orta yerindeki binada bahçe olmadığı için, mahallenin çocuklarıyla sokaklarda oynayan, haylaz küçük kız... Ankara caddelerine evlerin bahçelerinden sarkan dallardan çağla ve erik aşırın sokak çocuğu... yara bere içindeki sıska bacaklarıyla, uzun örgülerine rağmen kızdan çok erkeği andıran mahalle çetesi elemanı, baharla birlikte bisikletiyle bütünleşen...

"Aaa kızım böyle olmaz, bu çocuk erkek Fatma gibi, müsaade etmeyin bu kadar azmasına, sonra pişman olursunuz. Kız dediğin uslu olur, nazik olur, ipek gibi... nedir bu böyle, tam bir hayta!" diye annemi azarlayan anneannemin sesi ve tıpkı hızla geçen bir trenin penceresinden göze çarpan resimler gibi müthiş bir süratle akan Ankara yılları.

Çocukluk dönemi herkes için de rüzgâr hızıyla mı geçer acaba?

Ankara, rengârenk resimlerin arasına sıkışmış, siyah-be-yaz birkaç fotoğraf karesi gibidir belleğimde;;çok net, çok belirgin, yalın duygularla hatırlanan, karmaşık hiçbir yanı olmayan...

92

Hiç keder yoktu o yıllarda, öfke, isyan, elem yoktu. Şehrin rengi, aralık ortalarında mutlaka yağan ve günlerce kalkmayan kardan ötürü beyazdı. Şekli, İstanbul'un köşesiz kubbeleri, uzun sivri minarelerine, akıcı, saydam çizgilerine inat, iri bir kibrit kutusu gibi belirgin ve kunttu. Zaman öncesinde bile var olan doğduğum kentin gizemine, erişilmezliğine karşı, 'yoktan var edilmiş tek şehir'di. Dolayısıyla, açık seçik 'benim' di, benim kuşağımın (şarkılarda öğrenmiştik) her derde deva, erişilir kentiydi. Tren istasyonuna yakın mahallelerde, rüzgârda belli belirsiz savrulan kömür kokusu, nisan sonlarında genizleri yakan keskin sümbül, hanımeli, şakayık kokuları ve her bahar, valizi bana eliyle diktiği elbiselerle, armağanlarla dopdolu gelen ve bizimle tam bir ay kalan anneannemin sayesinde, yılda bir ay kesintisiz süren saltanatım vardı. O azarsız, eleştirisiz, disiplinsiz ayın sonunda, okullar kapanınca, anneannemle birlikte yataklıyla İstanbul'a tatile giderdim. Üstlerine WL harfleri basılmış kadife koltuklarda dizlerimin üstünde yükselir, karanlığa uzanan bozkırı seyrederdim pencereden, yataklarımızın yapılmasını beklerken. Yataklar hazır olunca, anneannem Osmanlı kadınlarına özgü kapanma içgüdüsüyle olsa gerek, hemen perdeleri indirirdi, sanki hızla akan trende bizi birileri gözetleyebilirmiş gibi. Kulaklarımda, tıkıdım-tıkıdım-tıkıdım diye belli bir nakaratla giderken birden tısss diye duruveren tekerleklerin raylar üzerinde acı gıcirtısı, taşra istasyonlarında oğlancıkların, "Gaste... gaste.." diye kristal havayı yırtan çocuk sesleri, genzimde keskin kömür, burnumda çarşafların sabun kokusu, gözlerimin önünde bembeyaz kolalı örtüleriyle kahvaltı masaları ve siyah takım elbiseli, kibar garsonlar... (Şimdilerde, varlıklı Nişantaşı kadınlarının ellerinden düşmeyen, öğretmen maaşına satın alınmış, o plastik görünümlü, zevksiz çantalara vurulmuş harfler, bana çocukluğumun bu tren fasıllarını çağrıştırır da her seferinde burnumun direği sızlar hâlâ.)

Wagons Lits (Yataklı vagonlar).

93

Çook uzak bir yerlerden yıllar sonra dönüyormuşuz gibi, başta nenem ve dedem olmak üzere, aile tam takım karşılamaya gelirdi bizi. Kalabalık platformda akrabalarımızı seçmeye çalışır, el sallardık pencereden.

Kavuşup, öpüşüp, koklaşma ve, "Ah ne kadar büyümüş, nasılda uzamış, gözümde tüttünüz," sohbetinden sonra, elim sımsıkı dedemin avucunda, hep birlikte itişe kakışa ve sürekli konuşarak, Nâzım'ın şiirlerinde sıkça geçen Haydarpaşa'nın geniş merdivenlerinden iner, vapur iskelesine giderdik. Anneannemin bej rengi kılıflara geçirilmiş valizleri, genç bir hamal çocuğun sırtında, izlerdi bizi. Ada'nın bana ucsuz bucaksız gelen cennet bahçesinde iki çam ağacının arasına kurulu kırmızı salıncağım, düşüveririm endişesiyle, hâlâ üç tekerlekli bisikletim ve daha da şımarabilmem, el üstünde tutulmam için pişirilmiş en sevdiğim yemekler, başta büyük teyzemin eşsiz kuru köftesiyle patates kızartması, karpuz, beni bekleyen yeni oyuncaklar... Hayatın gerçek tadı!

Ankara'da yaşam, İstanbul ile kıyaslandığında düz bir çizgi gibiydi. Akşamları, ne yenirse yensin, pilav ve hoşafın hiç eksik olmadığı Ada'daki köşkün upuzun sofrasında buluşan dede, nene, anneanne, teyzeler, dayılar, yengeler, eniştelere ve kuzenler kalabalığına karşı, Yenişehir'deki küçük evin kare masasına bir çekirdek aile otururdu; anne-baba-kız üçgeni! Çoğu kez de baba, Anadolu'da bir yerlerde...

Yıl bin dokuz yüz kırk altı,

babam dağ, taş, tepe ve nehirlerinde

Cumhuriyetin...

Adı böyle geçerdi evimizde,

onun elinde inşa edilen memleketin.

Ben babamı hep özlerdim çocukluğumda. Haftalarca gider, her gittiği Anadolu kentinden bana bir kartpostal yollardı babam.

94

Gece yatarken yastığımın altına koyardım kartlarını, onu yakınımnda hissetmek için.

Kartpostallar gelirdi Anadolu'dan,

"Sana taze fındık aldım Ordu'dan.

Kekik kokuyor Yeşilırmak boyları.

Baraj bitmek üzere kızım."

Can nasıl koştuyorsa peşinde bir devin

Ben de, saçları örgülü çocuk

Kartpostal kartpostal peşinde mühendisim.

Ankaralı çocukların, başka şehirlerde büyüyenlere göre bir ayrıcalıkları vardı, hele de bürokrat çocukları iseler. Başkent'in havasına sinmiş yoğun politika dumanını onlar da anne-babaları gibi solurlardı ister istemez. Ankara'da çalışan devlet memurlarının evlerinde sabahtan akşama kadar siyaset konuşulurdu. Hep, "ne olacak bu memleketin hali?" muhabbeti ve hep, "biz hiç adam olamayız!" endişesi...

Ben çocukluğumda, küçük evimizde konu komşu ve yakın dostlarla radyonun başına üşüşüp 1950 seçimlerini Demokrat Parti'nin kazanmasının coşkulu bir sevinçle kutlanmasına da şahit olmuştum, birkaç yıl sonra, hayatta küfür etmeyen babamın aynı partiye ağız dolusu sövdüğüne de. Siyasi beklentiler hep hüsrarla biterdi bizim evde. Babamın umudu her neyse, o beklenti hiç gerçekleşmezdi.

"Hepsi hırsız bunların! Hepsi çıkarıcı, yalancı, menfaatperest ve popülist!"

"Kim bunlar anne?" diye sorardım usulca. "Babam kimlere kızıyor?"

"Seri bakma babana," derdi annem, "herkes kendi gibi olsun istiyor. Oysa insan memleketi kadar kendini, çoluğunu çocuğunu da düşünmeli. Beş paralık adamlar nerelere geldi, bizim bir arabamız bile yok."

95

* **

Bizim arabamız hiç olmadı. Çünkü babam bulunduğu makamlarda ne yedi ne de etrafına yedirdi. Bu yüzden sürekli ayağı kaydırıldı. Ayrıca, dağları taşları tepeleyerek memlekete barajlar, yollar yapmakta, elektrik direkleri dikmekte, ovaları sulamakta olan ekibini dağıtan ve uzman mühendislerin yerine kendi siyasi kadrolarını atayanlarla sürekli dalaştığı için, sık sık istifa ederdi. Derin bilgisini, birikimini, enerjisini ve hayatını cömertçe sunduğu devletinden gördüğü tek takdir, Devlet Su İşleri binasının duvarında asılı duran resmidir bence. Siyasilerle dalaşmaktan yorulup memuriyetten ayrılarak müteahhitliğe başlamış, devlet ihalelerine girmiş ve Karadeniz'de yangın evleri inşaatını yaparken, Vatan Cephesi Ocağı açmayı reddettiği için, hükümetten parasını alamayıp batmıştı. Siyasetin bu kadar etkin yaşandığı baba-evinde büyürken, ben de almıştım elbette 'Ankaralı çocuk' olmaktan nasibimi. Siyasetten ömrüm boyunca hiç kopamadım ama siyasileri de, hangi partiden olurlarsa olsunlar hiç sevemedim, onlara hiç güvenemedim ve kendimi sık sık gidişatı protesto etmek için yollarda yürüyen kalabalıkların arasında buldum.

İstanbul'daki öğrencilik yıllarıma rastlamıştı, 27 Mayıs'ı hazırlayan günler. Okuldan kaçır, yürüyüşlere katılırdım. Elimde ya Yurttaşlık Bilgisi kitabından koparılmış Atatürk'ün nutku ya da resmi, Harbiye-Taksim arasında, "Olur mu böyle olur mu, kardeş kardeşi vurur mu!" diye boğazımı yırtarcasına bağıra bağıra defalarca yürümüş, itelenip kakalanmıştım. İhtilalden birkaç gün önce yine mutad yürüyüşlerin birinde, anneannem o kalabalığın arasında beni her nasıl bulduysa, önüme geçip bayıllıvermeseydi Allah bilir tutuklanmıştım da. O günlerde ben elimde Atatürk resmiyle yollarda yürürken, kendimi Jeanne D'Arc'mışım gibi önemsiyordum ama ülkemde kardeşin kardeşi gerçekten vuracağı günlere daha çok uzun yıllar vardı.

1983 yılında, babamın ölümünden sonra, dosyalarını araştı-

96

rırken, koyu bir Demokrat Parti sempaticisi olan ve İstanbul'da yaşayan amcamın babama, "Kızın sokak serserilerinin arasına karıştı, onu bir an önce akli selime davet et," diye, yirmi üç sene önce yazdığı mektubunu bulmuştum. Babam bana hiç

söz etmemişti bu mektuptan. Yengem, babamın bu mektuba verdiği yanıtı okumuştum bana. Amcam, "Asıl sen, taraftarı olduğun partinin idarecilerini aklı selime davet et," diye yazmıştı babam, 1960 yılının Nisanı'nda. Babam her zaman olduğu gibi, yönetimdeki partiye muhalifti ve her zaman yaptığı gibi, korumuştum kızını.

Nâzım, İstanbul'dan çok uzaklarda olmasına rağmen, iyice sapıtmaya başlayan hükümetin hatalarından, protesto yürüyüşlerinden ve Türkiye semalarında kümelenen ihtilal bulutlarından günü gününe haberdardı.

Bir ölü yatıyor

on dokuz yaşında bir delikanlı
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda.

(...)

Bir ölü yatıyor

(...)

toprağa şıp şıp damlayacak kanı silâhlı milletim hürriyet türküleriyle gelip
zaptedene kadar

büyük meydanı.53

1960'ta aynı duygulan paylaşmıştık şairle ama, benim yılların içinde
kuşkularım oluşmuştu o günkü eyleminin doğruluğuna dair.

53 "Beyazıt Meydanındaki Ölü", Son Şiirleri (1959-63), Şiirler 7, Yapı Kredi
Yayınları.

97

Hükümetleri protesto etmek için sokaklarda yürümekten seksenli yıllarda
vazgeçtim ben. Sokak protestolarının, silahların ve darbelerin hiçbir şeyi
halletmediği, karşı fikri savunmaları kurşunlamanın da çözüm yerine çözülmez
sorunlar getirdiğini anladığımda gençliğim uçup gitmişti çoktan.

Ne büyük bir yazıktı heyecanın, masumiyetin ve iyi niyetin, sağduyu ve
hoşgörüyle aynı zaman dilimi içinde varolamaması insan ruhunda. Gençliğin
dynamizmini ve coşkusu, ileri yaşların olgunluğuyla harmanlayabilseydik,
bambaşka yerlerde olabilirdik, emindim buna.

Ama becerememiştik. Kişisel hırslarımız hep ön plana çıkmıştı. Doğruyu
göremeyen, eğitilmemiş kitlelerin oyununa tamah edip, yanlış üstüne yanlış
kurmuştuk. Küçük bir çocukken babamın kartpostallarından tanımaya başladığım
güzel yurdum nelere layıktı oysa!

Siz mi başkaydınız cumhuriyetin ilk kuşağı genç öğretmenleri, mühendisleri, cim
savcılarını? Yoksa biz mi yanlış anladık sizi, biz mi saptırdık değerlerinizi?

Londra'da oturmuş kendimi dinler ve Nâzım'ı okurken, benim kaderimle ülkenin
kaderi arasında bir benzerlik kuruyordum. Ne güzel bir başlangıçla yola
çıkılmışken, ülkeme hak etmediği idareciler musallat olmuştu. Hedeflediği menzile,
oy uğruna verilen ödünler yüzünden varamamıştı halkım. Demokrasinin de bir
bedeli vardı ödenecek, her şeyin olduğu gibi.

Ya ben! Ben neyin bedelini ödüyordum acaba? Sevgimi, iyi niyetimi, güvenimi
hak edecek kişiler çıkmamalı mıydı yoluma?

Bir yerde kocaman bir yanlış yapılmış olmalıydı. Eğer kesin bir kader çizgisi
yoksa hayatımızda, bu yanlışta benim de payım vardı kuşkusuz.

98

Payıma düşen yanlış bulmalıyım. Bir an önce bulmalıyım. Tamam, yanlış
kişiyle çok genç yaşta evlenerek, istemediğim bir yöne ilerleyen bir trene
binmişim. Hata benimdi. Kısa sürede atmıştım kendimi trenden aşağı.

Ya sonra?

Babamın kartpostalları, Nâzım'ın şiirleriyle şekillenmiş dünyamda, yitip
gitmiş değerlerle yaşamakta ısrarlı olduğum için mi sürekli hayal kırıklığına
uğruyordum? Hayal kırıklıklarından doğan mutsuzluğumu gözlerime, yüz hatlarıma,
davranışlarıma yansıtarak öfkeye mi neden oluyordum? İçimdeki hüsrânın giderek
öfkeye, öfkenin kinayeye, kinayenin, küçümsemeye dönüşmesi sonuçta yoğun bir
bıkkınlık çemberi oluşturuyorsa bende, bu karşı taraf için de mümkündü, pekâlâ.

Çember yuvarlaktı, kaygandı, durdurmak için sımsıkı yapışabileceğimiz bir ucu
yoktu. Yuvarlanıp duruyordu aramızda, durmaksızın.

Olduğum yerden birdenbire fırlayıp son hızla üç yıl öteye koşaydım ve sonra nefes nefese durup geriye bakaydım, o andaki halime -biraz da utanarak- gülerdim herhalde. Olayın içindeyken, kendini hak etmediği bir dramın başoyuncusu gibi görüyordu insan. Oysa hayatın sahnesinde kazanan ya da kaybeden yoktu. Eşit dağıtılmıştı roller. Ama ne yazık ki üçüncü yıla ancak bin doksan beş gün yaşadıkdan sonra ulaşabiliyorduk. Biraz geç kalınıyordu, hiçbir şeyin çılgınca sevinmeye ya da ölümüne üzülmeye değer olmadığını anlamak için.

Nâzım'ın yaşamadığı ve kimsenin artık birbirine kartpostal yollamadığı bir dünyada, kendimle hesaplaşmanın yanı sıra, yalnızlığımın da giderek derinleştiğini düşünüyordum. Ama uykusuz geçen gecelerin sonunda en yoğun duygu, ne pişmanlık, ne kızgınlık, sadece özlem oluyordu: Şehrime duyduğum özlem.

99

Yürek değil be, çarıkılmış bu, manda gönünden, tepir ha babam tepir paralanmaz

teper taşlı yolları. Bir vapur geçer Varna önünden, Uy Karadeniz'in gümüş telleri, bir vapur geçer Boğaz'a doğru. Nâzım usulcacık okşar vapuru, yanar elleri...54

Şu Varna deli etti beni,

divâne etti. Sofrada domates, yeşil biber, kalkan tavası, radyoda "Ha uşaklar!" Karadeniz havası, rakı kadehte aslan sütü, anason,

uy anason kokusu! Ahbapça, kardeşçe konuşulan dilim... A be ıslâh be, ıslâh be hâlim... Şu Varna deli etti beni divâne etti.55

(...)

Mavi çanakta cacık.

Peynirli pide getirdiler,

- istanbul'dayım sanki -

peynirli pide getirdiler,

susamlı, sıcak sıcak, yumuşacık...

54 "Vapur", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınlan.

55 "Sofra", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

100

Varna'da bu yaz günü,
çok hasta, çok muhacir şair için bile,
bütün büyük laflardan uzak
birbahtiyarhk-yaşamak...56

Şaire bakın hele! Bunca hasret ve keder içindeyken bile, canının çektiği fırından yeni çıkmış ramazan pidesinin sıcaklığı ve bir tas cacığının serinliği!

Ah, demek dünyanın tek oburu ben değildim, memleketinden uzaktayken köftenin, kalkanın, kuru fasulye-pilavın, rokanın gözünde tüttüğü, cacığı, simidi ve pideyi özleyen, vataniyle illa bir de damak bağı kurmak isteyen. Benimki mide derdinden de öte, görsel bir hasretti üstelik. Roka, biber, domates, hıyar denince Balık Pazarı'nı düşünüyordum hemen, kırmızı tablalarının içindeki taptaze balıkların, taptaze Rum kızlarına adeta yan yan bakarak göz kırptıkları, koku, renk ve ses cümbüşü Balık Pazarı'nı. Çünkü çocukluğumun İstanbulunda fıkır fıkır Rum kızları dolanırdı Beyoğlu'nda. Ailelerinde ölen her bir fert için ayrı matem tutmak zorunda kaldıklarından hep siyahlar giyen ve evlere dikişe giden terzi madamlar, lokantalarda masaların arasında kelebek gibi uçuşan Rum garsonlar vardı. Ada'nın arabacıları da Rum'dular çoğunlukla. Peltek bir \$ sesiydi, Boğaz, Pera ve Adalar. Ama tramvaylarda vatmanlar hep Türk olurdu, nedense. Biz tramvayların kırmızı olanına binerdik anneannemle. Yeşil tramvaylar daha ucuz olup ikinci mevkiydi, onlara ne kadar ısrar edersem edeyim binmezdi anneannem. Bir kere dayım bindirmişti beni yeşil tramvaya. Şapkalı beyler, sık hanımefendiler yoktu yeşil tramvayda. Zemini ve oturma yerleri tahta, yolcuları ise temiz, terbiyeli ama mütevazıydı. İstanbul'a henüz kent kültüründen yoksun kaba kalabalık akın etmemişti.

Anneannem öğrenince,

56 "Balkon", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

101

"Niye bindirdin çocuğu oraya, pirelendiyse, görürsün sen!" diye azarlamıştı dayımı.

"Ben her gün biniyorum, pireleniyor muyum?" demişti dayım, sonra bana dönüp fısıldamıştı, "bu senin anneannen kibarlık budalası."

"Kibarlığından değil," diye itiraz etmişti annem, "bilmiyor musun, annemin mikrop delisi olduğunu, ödü kopar hastalık kapmaktan."

"Hastalığın sınıfı olmaz," demişti dayım, "verem mikrobu zengin fakir ayırıyor mu?"

Anneannem, kırmızı tramvayda bile, oturacağı yere elinde taşıdığı Yedigün mecmuasını koyar, onun üzerine otururdu, ben de dizlerine ilişirdim. Yakınımızda öksürük sesi duyarsa, öksürene kötü bir bakış atar, hemen yerini değiştirirdi. Bileti alırken mutlaka eldivenli olurdu, eli paraya değmesin diye. Çan çan çan kampana çalardı tramvay, kalkarken. Rayların üzerinde gacır gucur kayarak Nişantaşı'ndan Taksim'e gelir, Taksim meydanında geniş bir kavis çizerek Beyoğlu'na girerdik. Galatasaray'ı geçtikten sonra, Karlman Pasajı'nın oralarda iner, vitrinlere baka baka Tünel'e doğru yürür, Lebon pastanesine uğrardık. Anneannem neneme ve dedeme çaylık alırdı, nenem için çikolatalı ekler, dedem için üstü cam gibi, tepelerinde birer kiraz şekerlemesi duran birbirine yapışık üç adet top. Ben pastamı seçmekte karar veremediğim için azarlanırdım. Derken Japon Pazarı... Balık Pazarı'nda anneannem alışveriş ederken uslu durmam ve meyveleri ellememem için, rüşvet olarak küçük bir oyuncak alırdı bana hep. Çünkü, pazara daldığımızda, ben o renk cümbüşünün içinde kendimden geçer, kırmızısı, sarısı, yeşiliyle şıkır şıkır, göz alan, o parlak meyvelere, kütür kütür sebzelere ve çıtır çıtır kuruyemişlere dokunmak isterdim. Ya o meyvelere dokunduğum elimi, ağzıma sürersem!

102

Ya, Allah korusun, o yıkanmamış meyvelerden bir mikrop kapıp hastalanırsam! Mesela tifo olursam!

Ve olmuşum! Anneannem o kadar korkardı ki mikroptan ve hastalıktan, sakınan göze çöp batar misali, yedi yaşındayken onca ihtimama rağmen tifoya yakalanmıştım.

"Bırak o elmayı elinden, hemen... sakın ağzına değdireyim deme!"

"Anneanne, baksana elma ayna gibi parlıyor, pis olması imkânsız."

"Manav o elmayı neresine süre süre parlattı, biliyor musun sen?" diye fısıldamıştı kulağıma.

"Neresine?"

"Bak... bak da gör!"

Manav, önünde durduğumuz için bizi alıcı sanmış, sepetten aldığı bir başka elmayı daha da albenili yapmak için poposuna süre süre parlatıyordu. Nerelerine sürerlerse sürsünler, orada ayvaların en sarısı, domateslerin en kırmızısı ve elmaların en kütürü bulunurdu. Biberlerin de en yeşili.

Burda yeşil biber

acı mı, acı. Acı mı acı

burda türküler. Bana da böylesi gerek,

of, of,

böylesi gerek. Yanıp tutuştum, ol ol Yanıp tutuştu yürek⁵⁷

Acı biberiyle Balık Pazarı, çocukluğum ve Nâzım el ele vermiş üstüme üstüme geliyorlardı. "Sen BOR OTELİNİ'ni okudun mu

57 "Varna Şiirlerinden", Yeni Şiirler (1951 -59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

103

hiç?" diye soruyordu Nâzım bana, "uykusuzluğun ne demek olduğunu bilir misin?" Şu Varna'da uyumanın yolu yok geceleri, uyumanın yolu yok: yıldızların bolluğundan, yakınlığından, parlaklığından, kumlukta hışırtısından ölü dalgaların,

İstanbul'dan çıkıp

Boğaz'ı geçip

odamı dolduran anıların yüzünden

Bilmez olur muydum hiç! 'Boğaz'ı geçip odamı dolduran anıların yüzünden, uyumanın yolu yok'tu nicedir. O Boğaz ki, sabahları koyu mavi, gün hatunlarında altuni ve pembe menevişli, lodosta tirşe ve poyrazda laciverte dönen suyuyla, evimin önünden akadururdu, Yeniköy sırtlarına yaslanmış, mutlulukların ve kederlerin en yoğununu yaşadığım evimin önünde, bana şafaktan gün batınıma kadar müthiş bir renk skalası sunardı.

Denizin hemen karşısında başlardı bahçe. İnce toprak yol, erik ve ıhlamur ağaçlarının arasından kıvrıla kıvrıla yukarı çıkar, neredeyse boyuma ulaşmış mor ortancaların yanından süzülerek, bahçenin en üst noktasındaki taş merdivenlere ulaşırdı. Merdivenlerin bitimindeki iki katlı taş evden, elimde küçük valizimle iki kez, ağırlar içinde inerek, hastaneye, oğullarımın doğumuna yetişmişim zar zor. Evimin yokuşlu bahçesinde dört çocuğum koşuşmuştu neşe içinde, köpeklerim oynamıştı. Havuz başında, hiç bitmeyecek gibi gelen uzun hafta sonlarında gençliğimin en güzel, en eğlenceli arkadaşlarıyla şaraba batmış, sabahlara kadar

58 "Bor Oteli", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınlan.

104

dans etmiş, şarkı söylemiş, gülmüş, sabaha karşı Boğaz'ın serin sularında ayılmıştım defalarca.

Amiral Bristol Hastanesi'nin doğumhanesinde başlayan ömrüm, nerdeyse bir ışıık hızıyla önce Teşvikiye'deki Narmanlı'da, Burgaz Adası'nda, ilkokul süresince Ankara'da geçmiş, bir sonraki okulunun bulunduğu Arnavutköy'de, Fenerbahçe'de süregelmiş, üç yıl Londra'da duraklamış, babaannemin yaşadığı Sultanahmet'e, dayımın oturduğu Büyükkada'ya sık uğramış, İstanbul'un her bir semtine ayrı ayrı değmiş, sonunda Yeniköy'de noktalanmıştı.

Ben bundan böyle, ölünceye kadar, Yeniköy'deki güzel evimde, güzel bahçemde, dünya güzeli çocuklarımla yaşayacağımı sanmıştım. Tasasız, sorunsuz, güzel güzel!

Ama şimdi yine Londra'daydım... evim yoktu, kocam yoktu, tasasız sorunsuz günler geçip gitmişti... Hızını kaybetmiş hantal yıllarıyla, önümde sonu gözükmeyen derin ve karanlık bir kuyu gibi duruyordu yaşam! Şehrimi, evimi, çocuklarımı özliyordum.

(...)

Burda akşam olunca dökülüyor sokağa millet,
çoluğu çocuğu, genci ihtiyarı,
bir gülüşme, bir uğultu, bir gürültü, bir kıyamet,

bir aşağı, bir yukarı, yan yana, kol kola, el ele...

İstanbul'da da Şehzadebaşı'nda Ramazan geceleri - sen o devre yetişmedin
Münevver -

piyasa edilirdi tıpkı böyle.

Yok... Geçti o geceler... Şimdi İstanbul'da olsam

aklıma mı gelirdi onları aramak?

.59 "Sofya'dan", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınlan.

105

Amma İstanbul'dan uzak

her şeyi arıyorum. Üsküdar Cezaevi'nin görüşme yerini bile...

(....)59

İstanbul'dan uzakta, ben de arıyordum şehrimde dair her şeyi. Aklıma mı gelirdi trafiğin arapsaçını, uzun-kısa, eski-yeni, derme-çatma, birbiriyle en ufak bir uyumu bulunmayan, üst üste yaslanmış binlerce binanın görüntü kirliliği yetmezmiş gibi, bir de rastgele asılmış iğrenç reklam panolarının keşmekeşini, apartman önlerindeki çöp kutularını desenlerden artakalan iğrenç görüntüleri, en lüks mağazaların fiyakasını alt üst ediveren arabesk çığırtıları, soğan ve ucuz et kokusu sinmiş caddeleri bile özlemek. Ama özliyordum işte, dönmemeye karar verdim vereli.

Burnumda, İstanbul'da bıraktığım çocuklarımın kokusu tütüyordu, gözleri cıvıl cıvıl, gür saçları tarağa gelmeyen, genç dağ keçileri gibi ince uzun bacaklı, yerinde duramayan, yaramaz, mutlu çocuklarımın.

Oğullarımın her biri 'Memet'e dönüşüyordu Nâzım'ı okurken.

Karşı yaka memleket, sesleniyorum Varna'dan,
işitiyor musun? Memet! Memet! Karadeniz akıyor durmadan, deli hasret, deli hasret, oğlum, sana sesleniyorum,
işitiyor musun? Memet! Memet.'60

60 "Memet", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

106

Daha, daha, daha okuyordum inadına, daha da beter olmak için, özlem daha da derinleşsin, içim daha da çok yansın diye;

(...)

hey Hikmet'in oğlu, Hikmet'in oğlu

Tuna'nın suyu olaydın

Karaorman'dan geleydin

Karadeniz'e döküleydin mavileşeydin mavileşeydin mavileşeydin geceydin
Boğaziçi'nden başında İstanbul havası çarpaydın Kadıköy iskelesine çarpaydın
cırpmaydın vapura binerken Memet'le anası.61

Sokaklara vuruyordum kendimi, saatlerce yürüyordum, küçük oğlanların saçlarına dokunuyordum parklarda. Yanımda taşıdığım renkli şekerlerden uzatıyordum onlara annelerinin kötü bakışlarına aldırmadan. Çocuk giysileri ve oyuncak satan dükkânların önünde, burnumu vitrinlere dayayıp duruyordum, yüreğimde özlem, cebimde çocuklarımın yolladığı mektuplar, çizistirdiği resimlerle. Dudaklarımdaysa kıpır kıpır Nâzım'ın şiiri.

(...)

Önümden bir vitrinin bütün dünya bir oyuncak, kurtlar, ayılar, şipşirin, düşüp öldürmeyen uçak, sarı bacak vapurlar, otobüsler pırıl pırıl.

61 "Tuna Üstüne Söylenmiştir", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

62 "Akşam", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

107

İstanbul'da bir Memet var Altısına bastı bu yıl.62

Kaldığım eve geri geliyordum, aldıklarımı yatağın üzerine yayıp, çocuklarımı onları giymiş hayal ederek, seyrediyordum küçük kazakları, gömlekleri, pantolonları. Gururum odanın bir köşesinden alay ederek bakıyordu bana! Bir arkadaşımın sözlerini hatırlıyordum.

"Senin bu izzet-i nefsinden sıkıldım, biliyor musun," demişti. "Hayatını duyguların değil, bu kahrolası izzet yönlendiriyor. Salak, sen de!"

Gerçekten salak mıydım ben? Ne yapıyordum buralarda? Ben istersem eğer, hemen bir bilet alıp memleketime dönebilirdim. Çocuklarımın süzme bal rengi, ışıklı gözlerine kavuşabilirdim. Nâzım için mümkün olamayan 'dönmek' benim için ne kolaydı... Bir an kendimi, oğluna kavuşamadan ölüp giden şairin yerine koyuyordum, Memet'e yazdığı son mektubunu okurken.

Bir yandan, cellat girdi araya, bir yandan oyun etti bana

bu mendebur yürek,

nasip olmayacak Memet'im, yavrum,

seni bir daha görmek.

Biliyorum,

buğday başağı gibi delikanlı olacaksın, - ben de öyleydim gençliğimde, kumral, ince, uzun -gözlerin ananinkiler gibi kocaman bazan da bir parça tuhaf, mahzun; alnın alabildiğine aydınlık: herhalde sesin de olacak

108

(...)

bal damlayacak dilinden.

Vay, Memet, kızların çekeceği var

senin elinden (...)

Ölmekten, oğlum korkmuyorum, Ama ne de olsa

iş arasında hazan,
irkilip ansıydın, yahut yalnızlığında uyku öncesinin
günleri saymak biraz zor. Dünyaya doymak olmuyor, Memet
doymak olmuyor...
Dünyada kiracı gibi değil, yazlığına gelmiş gibi de değil, yaşa dünyada babanın
eviymiş gibi... Tohuma, toprağa, denize inan, insana hepsinden önce. (...)
Kuruyan dalın
sönen yıldızın, sakat hayvanın
duy kederini, ama hepsinden önce de insanın. Sevindirsin
seni cümlesi nimetlerin sevindirsin seni karanlık ve aydınlık, sevindirsin seni
dört mevsim, amma hepsinden önce insan sevindirsin seni. (...)
Memet,
ben dilimden, türkülerimden,
109

tuzumdan, ekmeğimden uzakta, anana hasret, sana hasret, yoldaşlarıma, halkıma
hasret öleceğim,
(...)63

Gözyaşlarımı silip, şükürler ediyordum Tanrı'ya, çocuklarıma hasret ölmeye
mahkûm olmadığım için...

Kapıyı çalıyorum.

Bu evde ben de senet vereceğim şeytana, ben de kanımla imzalarım senedi. Ne
altın istiyorum ondan,

ne bilim, ne gençlik. Hasretlik cana yetti,

pes! Beni İstanbul'uma götürsün bir saatlik...64

Ben şeytanla pazarlığa mecbur değildim şair gibi, şehrim dönmek için. Tek
yapacağım şey, İstanbul'a bir bilet ayırtmaktı... burnumu kırmak ve bir bilet
ayırtmak.

Hayır, yapamazdım!

Yapmamalıydım.

Burada bir iş bulacaktım, sonra çocuklarımı yanıma getirtecek, onları okula
yerleştirecektim. Bu ülkede parasız okullar vardı iyi eğitim veren. Geri
dönemezdim.

"Olayı gereğinden fazla büyütüyor, biraz gezsin dolaşsın, alışveriş etsin,
havası değişsin, hiç değmeyecek bir şeyi mesele ettiğini anlayacak nasılsa,"
demişti kocam benim için.

Beni hiç tanımamıştı! Bunca yıl öğrenememişti yanı başındaki kadının kafa
yapısını, yüreğini... hiç gerek görmemişti, çaba

63 "Memet'e Son Mektubumdur", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi
Yayınları.

64 "Gece", Yeni Şiirler (1951 -59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

110

göstermemiştii anlamaya. Yıllar boyu aynı damın altında yan yana yaşayan
yabancılardık biz.

Dönemezdim bu yüzden.

Dönmezdüm!

Dönerdim, dönerdim bal gibi...

Ona değil, evime değil, şehrim dönerdim.

Dönmemeye yeminliydim oysa.

Dönemezdim. Dönerdim. Dönmezdüm...

Bir ses vardı kulağımda sürekli.

Bir ses vardı...

Gri kanatlı kuşlar, çığlık çığlığa martılar, beyaz köpüklere değerek geçip
gidiyorlardı tuzlu denize kanat vura vura.

Minareleri kurşunkalemler gibi gökyüzüne uzanan camilerin avlularında itişip
kakışıyordu dariya üşüşen ak güvercinler.

Kulaklarımda bir ses...

(...)

Bu şarkı nihaventtir.

Deniz kıyısında bir şehir...

Beyaz başörtüsü
(...)65

Gözlerimin önünde, tahtaları eskimiş pancurlarıyla cumbalı evler, yaşlı çınarlar ve bir ceviz ağacı...

Koparmış ipini eski kayıklar gibi yüzer kışın, sabaha karşı rüzgârda tahta cumbalar ve bir sac mangalın küllerinde uyanır uykudan büyük İstanbul'um.66
63 "Bir Âletle Bir İnsanın Hikâyesi", Kuvâyi Milliye, Şiirler 4, Yapı Kredi Yayınları. 66 "Dörtlük", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

111

İstanbul'da uyanmak istiyordum. İstanbul'la beraber uyanmak istiyordum ben de, Nâzım gibi. Üstelik Bakü'de bile değildim ki, ellerimi uzatıp yurdu mu avuçlayıvereyim, karşımda oturanın Türkçesinde.

Geceleyin yıldızsız ağır denize kadar
geceleyin zifiri karanlıkta
güneşli buğday tarlasıdır Baku şehri.
Tepedeyim,
avuç avuç çarpar yüzüme ışık taneleri,
havada rast peşrevi Boğaziçi suları gibi akar.

(...)67

Benim bulunduğum şehirde tepe yoktu. Mavi bir deniz yoktu. Rast peşrevi de yoktu havada, Boğaziçi suları gibi akan... Bana doğduğum şehri çağrıştıran hiçbir şey yoktu Londra'da. Sadece Nâzım'ın dizeleri vardı elimde, beni şehrim e uçuran.

sivah çarşafı bir kadın / çömelip yere / dan serper güverinlere / ve papelciler / şemsiye üstünde papaz açarlar.68a
Ve hep aynı ses kulağımda.

uzak bir şehir ve bir şarkı vardı.

Bu şarkı nihaventtir
ve beyaz tenteli sandalları,
siyah mavnaları,
güneşli karpuz kabuklarıyla bir deniz kıyısındadır şehir.68b

67 "Geceleyin Baku", Son Şiirleri, Şiirler. 7, Yapı Kredi Yayınları.

68a "Bir Âletle Bir insanın Hikâyesi", Kuvâyi Midiye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

68b "Bir Âletle Bir İnsanın Hikâyesi", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.

112

O hırçın, çirkin, ihtiyar ve kalles, o uysal, yumuşak, eşsiz ve bilge şehrim e dönmeliydim, Nâzım gibi özlemekten ve beklemekten yorgun düşüp birdenbire umutsuzca yaşlanmadan önce.

Çok yorgunum, beni bekleme kaptan. Seyir defterini başkası yazsın. Kubbeli çınarlı mavi bir liman. Beni olimana çıkaramazsın...69

Şairin yorgunluğu bana da sirayet ediyordu. Yorgundum, yorgundum. Ve İstanbul, doğup büyüdüğüm şehrim, şimdi 'kubbeli, çınarlı, mavi bir liman'dı, yüreğimde.

Uyurgezer gibi, robot gibi, hiç düşünmeden, valizimi indiriyordum dolabın tepesinden, konsolun çekmecelerini açıp boşaltıyordum çamaşırları, kazakları, bluzları, etekleri valize tikiştirmek için. Giysilerimin üzerinde, çocuklarıma aldığım son oyuncaklar...

(...)

Eski takvim hesabıyla bu hafta başladı bahar. Geri geldi Memet'ime yolladığım oyuncaklar

Kurulmamış zembereği
küskün duruyor kamyonet,
yüzdüremedi leğende -
beyaz kotrasını Memet70a

Oyuncakların üstünde yine çocuklarıma aldığım giysiler, el-

69 "Mavi Liman", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.

70a "Karlı Kayın Ormanında", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları.
113

divenler, kaşkollar vardı, hepsinin üstünde ise bu şehre geldim geleli elimden düşürmediğim kitap: Nâzım Hikmet'in Son Yılları. Biraz zorlanarak kapatıyordum ağzına kadar dolu valizi.

Günlük yaşantım bavulun içinde kalmıştı, 'geçip gitmiş günler' uzaktaydı, yarınlarım neredeydi? Şimdi ben ne yapacaktım? Yeni günlere gözlerimi nerede, nasıl, ne biçimde açacaktım? Bir ses vardı kulaklarımda.

"... uzak bir şehir ve şarkı vardı ...şarkı nihaventti."
Bir ses vardı.

Bu ses ağaca değince; ağaç denize, deniz buluta, bulut kuşa dönüşüyordu. Mavi bir limana doğru kanat çırpıyordu kuş....

Bu ses şarkıya dönüşüyordu...

İçimde çalınan ıslık / beni nereye çağırır?

Memleket mi, yıldızlar mı, I gençliğim mi daha uzak?@0@

Bu ses, bu şarkı...

(...)

Uzakta Balıkpazarı.

Kuruyemişçiler.

Yemiş iskelesindcyiz:

sandalları, mavnaları,

güneşli karpuz kabuklarıyla

yüzüne hasret kaldığın denizli

70b "Karlı Kayın Ormanında", Yeni Şiirler (1951-59), Şiirler 6, Yapı Kredi Yayınları. 71 "Bir Âletle Bir İnsanın Hikâyesi", Kuvâyi Milliye, Şiirler 3, Yapı Kredi Yayınları.
114

Bilecektim bu sesi... bilecektim.

Bu ses, hasretin ve ayrılığın bilgisi Nâzım'ın şiirlerindeki sestti.
Doğduğum şehrin sesiydi...

Deniz ve dalga vardı bu seste, gün batımları, şafak söküşleri ve de gençliğim...

Bir şehir ve şarkı vardı. Bu şarkı nihaventti.

Bu şehir de nihaventti.

Karşımda, çocukluğumdan kalma bir masal gibi duruyordu şehir.

Sabahın ilk ışıklarıyla, rüyaların dip sularından yükselerek denizin üstünde belirmeye başlayan, ufka çizilmiş ıslak bir hayal gibi, mavi, uhrevi, şiir şehir! O, eşi benzeri olmayan, çınarlı kubbeli mavi liman!

Ve ben içimde söylenen şarkının çağırışma uyararak, beni çağırdığı yere dönüyordum, beyaz tenteli sandalları I siyah mavnaları i güneşli karpuz kabuklarıyla bir deniz kıyısındaki şehrimde... bir daha onu asla asla terk etmeyeceğimi bilerek.

Londra'da vakit öğleden sonraydı.

Gün batımyıdı şehrimde.

İstanbul'da henüz menekşelenmişti sular.

* * *

Nâzım'a; gönlüme, gözüme, kulağıma
ve yüreğime bahşettiği güzellikler,

115

heyecanlar için doğumunun yüzüncü yılında

binlerce teşekkürle...

1 Nisan 2002, İstanbul

Ayşe Kulin _ İçimde Kızıl Bir Gül Gibi

Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar... Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki tüm e-kitaplar, 5846 Sayılı Kanun'un ilgili maddesine istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran vebenzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görme engelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki e-kitaplar, "Engelli-engelsiz elele" düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz Yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılmaz. Aksi kullanımdan doğabilecek tüm yasal sorumluluklar kullanana aittir. Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir. www.kitapsevenler.com web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir. Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyoruz. Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyoruz. Bilgi paylaşmakla çoğalır.

İLGİLİ KANUN:

5846 Sayılı Kanun'un "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yer alan "EK MADDE 11" :

"ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir." Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur."

bu e-kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir. Kitap taramak gerçekten incelik ve beceri isteyen, zahmet verici bir iştir. Ne mutlu ki, bir görme engellinin, düzgün taranmış ve hazırlanmış bir e-kitabı okuyabilmesinden duyduğu sevinci paylaşabilmek tüm zahmete değer. Sizler de bu mutluluğu paylaşabilmek için bir kitabınızı tarayıp, kitapsevenler@kitapsevenler.com veya kitapsevenler@gmail.com Adresine göndermeyi ve bu isimsiz kahramanlara katılmayı düşünebilirsiniz. Bu Kitaplar size gelene kadar verilen emeğe ve kanunlara saygı göstererek lütfen bu açıklamaları silmeyiniz. Siz de bir görme engelliye, okuyabileceği formatlarda, bir kitap armağan ediniz... Teşekkürler. Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.

TÜRKİYE Beyazay Derneği

www.kitapsevenler.org

www.kitapsevenler.com

e-posta: kitapsevenler@kitapsevenler.com kitapsevenler@gmail.com

Ayşe Kulin _ İçimde Kızıl Bir Gül Gibi